

Vipavski glas št. 27

Hranilna
knjižica

marec '94

Mati, vsak mora po svoje živeti,
vsak mora sam prehoditi svoj pot.
Kar mu je dano, to mora sprejeti,
ne da bi vprašal, zakaj in od kod.

Mati, sam bom vso pot prehodil.
Ne skrbi. A vseeno - pridi tedaj,
Kadar bo kdo moje srce pohodil.
Dvigni ga, toplo besedo mu daj.

Kajetan Kovič

Našim materam in ženam iskreno čestitamo za njihov praznik, materinski dan,
in želimo, da bi njihov ogenj dobrote, upanja in ljubezni nikoli ne ugasnil.

Zmagoslavje vstalega Kristusa naj prežene veliki petek našega življenja!
Veselega in globokega doživetja velikonočnih skrivnosti voščimo
vsem krajanom.

Uredniški odbor

VSEBINA:

Iz naše preteklosti

Hranilništvo in bančništvo v Vipavi	stran	1
Spomini na I. svetovno vojno v Vipavi	stran	5
<i>Pesniška beseda v našem kraju</i>		
Florjan Skapin /1924-1983/	stran	8
<i>Kulturni dogodki v Vipavi</i>		
Nastop mladih Slovencev iz Kanade	stran	11
Božični koncert	stran	12
Kulturni praznik v Vipavi	stran	12
Njegov in naš križev pot	stran	13
1600 let priložnosti in sprememb	stran	15
150 let VINOREJE Matije Vertovca	stran	16
<i>Predstavljamo vam</i>		
Virgil Šček /1889-1948/	stran	17
CUIO se predstavi	stran	20
<i>Iz naše KS</i>		
Nova občina?!	stran	24
Finančno poročilo za leto 1993	stran	26
<i>Predlogi in želje krajanov</i>	stran	29
<i>Za dom in družino</i>	stran	29
Srečanje upokojencev	stran	33
<i>Odmevi</i>	stran	34

Na naslovni strani:

Hranilna knjižica hranilnice in posojilnice v Vipavi, izdana 1903. leta, registrirana zadruga z neomejeno zvezo.

HRANILNIŠTVO IN BANČNIŠTVO V VIPAVI

Vipavska hranilnica in posojilnica ima bogato tradicijo in se je kljub raznim težavam ohranila do danes, pod avstrijsko in italijansko oblastjo med 1. in 2. svetovno vojno, pod Jugoslavijo in končno

odbor Slapske hranilnice: Matija Erjavec, Anton Hrovatin, Jakob Fajdiga, Josip Petrovčič, Ivan Može, Rafael Cunta, Rajko Vidrih. Nekateri med njimi so imeli svoja posestva tudi na Slapu in

Odborniki hranilnice in posojilnice v Vipavi pred I. svetovno vojno.

je ubrala svojo pot v samostojni Sloveniji. Z ustanavljanjem hranilnic in posojilnic pri nas je bil storjen velik korak naprej v obrambi pred tujci, ki so prodirali čedalje hitreje v naš narodnostni prostor. Hranilnice so preprečevale izkoriščanje kmetov z visokimi obrestmi, krepile kmetijstvo in preprečevale razpadanje gospodarstva v državi.

Hranilnico in posojilnico v Vipavi so ustanovili tri leta pozneje kot na Slapu. Verjetno so se pod tujo oblastjo naši podjetni umni možje v manjših krajih laže prebili kot v večjih središčih in tako prišli do svojih slovenskih ustanov. G. Franc Punčuh je bil izobražen mož, učitelj na Slapu in zelo dober organizator. Zato se ni čuditi, da je bil med prvimi na Primorskem pri ustanavljanju hranilnic in posojilnic. Med tem so bili nekateri Vipavci vključeni v

so bili upravičeni, da so člani te ustanove.

Hranilnica in posojilnica na Slapu pri Vipavi je bila ustanovljena 10. IX. 1893, na sodišču v Ljubljani je bila registrirana 30. IX. 1893, po vojni pa registrirana na sodišču v Gorici 29. IV. 1922., z imenom: "Posojilnica na Slapu pri Vipavi s sedežem v Vipavi." Na občnem zboru zboru 29. XI. 1924. spremeni naslov v CASSA RUALE DI PRESTITI IN VIPACCO (kmetijska hranilnica v Vipavi). Taki ukrepi so nam dokaj znani, skratka poitalijančevanje. Kot taka je registrirana na sodišču v Gorici 30. XII. 1924. Leta 1935. pride na Slap CASSA DI RISPARMIO DI GORIZIA (Goriška hranilnica).

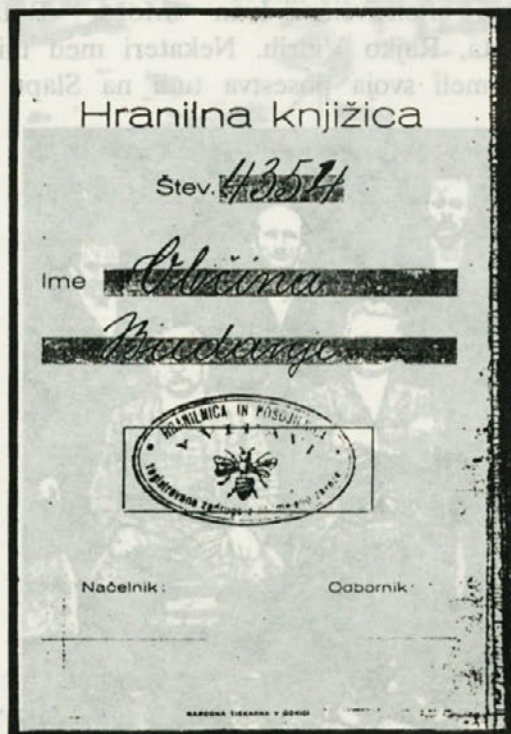
Prvo načelstvo hranilnice in posojilnice na Slapu so tvorili Franc Punčuh, Ivan Malik, Alojz Ferjančič, Ivan Uršič, Ivan

Lavrenčič, Anton Uršič, Ivan Dollenz, Franjo Stokelj, Jože Volk, Matija Erjavec, Ferdinando Malik.

Kasneje so bili člani odbora še: Anton Hrovatin, Franc Kobal, Josip Volk ml., Josip Petrovčič, Ivan Semenič, Jakob

Lavrenčič, Josip Ferjančič, Bogomir Mirko Perhavec, Ivan Tomšič. Na tretji seji, 16. oktobra 1896. je bil med novospregjetimi člani tudi Karel grof Lanthieri.

Kasneje so bili člani odbora še: Štefan Hrib, Franc Silvester (1899), Rafael Premrou (1906), Andrej Lavrič (1908), Ferdinand Škrlj (1909), Franc Furlan (1913), Ivan Stancar (1918), Anton Bizjak, Anton Uršič (1922), Evgen Sfiligoj, Ignac Braitenberger in Jožef Semenič (1925).

Hranilna knjižica iz 1922. leta, ki je žigosana in izpolnjena še v slovenščini.

Fajdiga (1903), Ivan Marc (1905), Filip Semič, Anton Perhavec (1908), Janez Curk (1910), Ivan Ferjančič, Rajko Vidrih (1922), Ivan Hrib, Anton Štrancar, Franc Tomažič (1930), Ivan Može, Rafael Cunta (1931).

Hranilnica in posojilnica v Vipavi je bila ustanovljena 8. VIII. 1896 in registrirana na sodišču v Ljubljani 12. IX. 1896. Po vojni je bila vpisana v združni register na sodišču v Gorici. Kasneje je spremenila naslov v CASSA POPOLARE DI PRESTITI IN VIPACCO (ljudska hranilnica in posojilnica v Vipavi), kot taka je bila registrirana v Gorici 1. XII. 1925. Na občnem zboru je spremenila ime v CASSA AGRARIA DI PRESTITI IN VIPACCO (kmečka hranilnica in posojilnica v Vipavi):

Prvo načelstvo tvorijo: Matija Erjavec, Janez Demšar, Anton Uršič, Ivan

Hranilna knjižica kmetijske posojilnice Vipava, izdana 1935. leta, je natisnjena in napisana samo v italijanščini.

Besedilo na prvi strani hranilne knjižice, izdane leta 1903, se glasi: "Hranilnica in posojilnica v Vipavi registrirana z neomejeno zvezo. Hranilne vloge se obrestujejo po 4½% in se sprejemajo od vsakega, ali je ud od posojilnice ali ne. Ako se obresti ne vzdignejo, se prištejejo koncem vsakega leta k vložnemu znesku. Posojila se dajejo le udom."

Slovenske hranilnice in posojilnice so bile na Primorskem registrirane v Gorici. Za Kras so bile registrirane v Trstu; tako je

Tudi na tej knjižici vidimo, da je bil uradni jezik samo italijanski.

bil na primer že z bližnjim Štjakom in Štanjelom ter mnogo bolj oddaljenima Šempolajem in Nabrežino. Hranilnici v Herpeljah in Kozini, ki težita proti Istri, sta bili registrirani v Kopru. Le hranilnica v Devinu s sedežem v Štivanu je bila registrirana v Gorici. Za ostale kraje, ki so bili pod Kranjsko, so bile hranilnice registrirane v Ljubljani. Tako so bile Šturje registrirane pri sodišču v Ljubljani, Ajdovščina pa v Gorici. Danes sta ti naselji združeni, a tedaj je Hubelj razmejeval obe deželi. Zato ni nič nenavadnega, če je bila vipavska hranilnica in posojilnica registrirana v Ljubljani. Takrat je bila namreč Vipava v Kranjski deželi.

Italijanske oblasti so postale zelo zahtevne, kot je razvidno na posnetku druge strani *Libretto di risparmio* (hranilne knjižice) iz leta 1935. Na desnem zgornjem vogalčku je morala biti obvezno *marca di bollo* (kolek ali taksna znamka), to je obdavčenje na dokument lastnika hranilne knjižice.

Po končani drugi vojni je komisar prevzel 16. maja 1945. kmetijsko posojilnico v Vipavi. Dobila je naslov: "Denarna ustanova v Vipavi, podružnica denarnega zavoda za Slovensko Primorje". V poročilu piše "Imenovana posojilnica je služila denarnim potrebam našim kmetom in obrtnikom. Za časa okupatorja je sodelovala z našo narodno osvobodilno borbo s tem, da je dala na razpolago L. 250.000 za državno posojilo, katero je krito z raznimi poroki. V najkrajšem času se bo izvedel ta prenos v blagajniških knjigah. Pri pregledu knjig se je ugotovilo, da je denarni zavod v najboljšem stanju, kar je razvidno iz priložene bilance."

Hranilna kreditna služba Vipava je s 1. V. 1993. postala samostojna finančna organizacija, ustanovili so jo: Kmetijska zadruga Vipava; Vinogradniška zadruga Vipava; Kmetijska zadruga Mladika, Duplje, Vrhoplje; Kmetijstvo Vipava, Agroind 1894, Vipava; Kmetijstvo Vipava, Agrogorica Šempeter pri Gorici.

Hranilna kreditna služba Vipava pokriva razvejano ajdovsko in goriško področje po raznih krajih in ima stoletno tradicijo. Blagajniška mesta ima v sledečih krajih: Vipavi, Ajdovščini, Dobravljah, na Colu, v Šempasu, Novi Gorici, Šempetru, Braniku, Dornberku, Biljah, Kostanjevici, Levpi in Čepovanu.

Poštanska štedionica (poštna hranilnica) je bila skupna služba za celo Jugoslavijo, osnovana 1921. leta in je opravljala hranilniško in čekovno službo. Pod zadnjo (drugo) Jugoslavijo je opravljala hranilno službo od 1956. leta do odcepitve Slovenije od Jugoslavije.

Poštna hranilnica ni dajala varčevalcem posojil, marveč samo obresti. Prednost je bila v tem, da so lahko varčevalci vlagali ali dvigali po vseh poštah v tedanji Jugoslaviji. Vse poštno-hranilniško poslovanje pod Jugoslavijo je bilo centralizirano. Ne le iz Vipavske pošte, temveč tudi iz ostalih v Sloveniji so morali pošiljati material v Beograd v Poštansko štedionico (Poštno hranilnico) na obračun obresti, likvidacijo hranilnih

knjižic in za napake, nastale pri poslovanju.

Sedanja PBS (Poštna banka Slovenije d.d.) posluje v Vipavi in po poštah v Sloveniji. Pričela je s svojim delom po osamosvojitvi Slovenije in opravlja poleg hranilniške službe tudi druge bančne storitve.

Kreditna banka Koper je odprla ekspoziuro v Vipavi leta 1971 v Beblerjevi ulici. Iz dokumentov je razvidno, da je prva hranilna knjižica izdana v njej 28. XII. 1971. Šolska hranilnica Vipava je bila osnovana pri Koprski banki in odprta v marcu 1975, prva vloga je vpisana v prvem mesecu.

CASSA RURALE ED ARTIGIANA DI VIPACCO

CONS. REG. A GAR. ILL.

KMETIJSKO OBRATNA POSOJILNICA - V I P A V A

Prot. N.

Vipava, dne 19. 12. 1945
Vipacco, li

Na Denarni zavod Slovenje - Podružnica

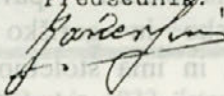
A j d o v š č i n a

Prosimo, da izplačate donašalki tega lista tov. Gvardian

čiču Vladu iz našega tekočega računa Lir 100.000.- (stotisoč).

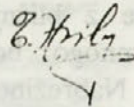
Smrt fašizmu - Svoboda narodul

Predsednik:

KMETIJSKA POSOJILNICA V VIPAVI

Komisar:

Po končani II. svetovni vojni je opaziti na dokumentu staro in novo; stari obrazec v italijanščini in poslovanje pod novo oblastjo v slovenščini.

Predvojno vlaganje pri CASSA DI RISPARMIO so pozneje priznali tudi pri nas v bivši Jugoslaviji. Pošta je nekdanje lastnike teh hranilnih knjižic obvestila in jim izplačala hranilne vloge, preračunane v dinarje. Izplačani zneski hranilnih vlog so bili nizki, ker jih je obrala menjava. Janez Fabčič iz Podbrega, št. 33 (Škrle), je imel večjo vsoto lir vloženih na hranilni knjižici pri Cassa di risparmio. Kot so takrat kmetje po domače ocenjevali vrednost svojih nepremičnin, je to tedaj veljalo za dva para dobrih volov; po menjavi pa si ni mogel za ta denar kupiti niti para čevljev.

Ljubljanska banka je odprla svojo poslovalnico 1. IX. 1971., 1. I. 1978 se je združila s Koprsko banko pod imenom Ljubljanska banka, ekspoziura Vipava. Od 1. I. 1991 se imenuje Ljubljanska banka, agencija Vipava. Ima svoje prostore v novi stavbi, ki je bila zgrajena 1985. leta po načrtu arhitekta Bogdana Mikuža.

Originalni zapisniki z vseh sej načelstva Vipavske hranilnice in posojilnice od ustanovitve na prvi seji dne 15. septembra 1896. do 4. novembra 1902., so lepo napisani v knjigi, ki jo skrbno hranijo v arhivu kreditne službe v Vipavi.

Franc Cerovšek

- Viri: - Arhiv hranilno kreditne službe Vipava;
- Marko Waltrisch: Slovensko bančništvo na Goriškem;

SPOMINI NA I. SVETOVNO VOJNO V VIPAVI

Letos poteka 80 let od začetka I. svetovne vojne. Vsaka vojna pusti globoke posledice in spomin nanjo ne umre. O vsaki vojni se dolgo govori in piše in čeprav je vsaka vojna nesmiselna, je bilo v človeški zgodovini že na tisoče vojska.

Na sredi vipavskega pokopališča stoji spomenik padlim v I. svetovni vojni. Na spomeniku je zapisanih 31 padlih

v italijanskem prevodu, ki nam sedaj ni ravno v ponos.

Zaradi okrogle obletnice sem obiskala našega starosta Alojza Reharja, ki bo letos praznoval 89 pomladi, kakor se sam pošali, in ga prosila za njegove, še vedno žive spomine na ta čas v Vipavi. Oči so se mu razjasnile in že sva bila tam:

"Leta 1914 na god sv. Ane je bila splošna mobilizacija. Priprave so bile

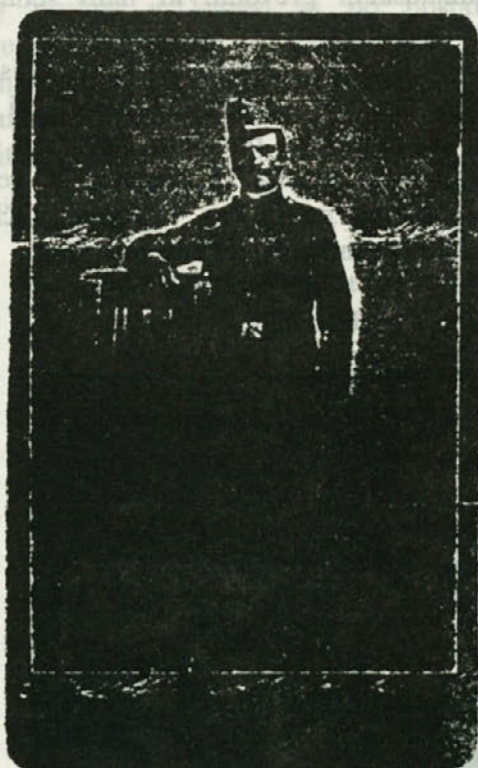
Delavci RK v I. svetovni vojni na dvorišču Tabra v Vipavi.

Vipavcev, od tega je sedem pogrešanih. Med padlimi je tudi baron Friderik Masburg. Naši padli v I. sv. vojni tako počivajo v Romuniji, Rusiji, Karpatih, Tirolah in drugod. Ta spomenik so Vipavci postavili okrog leta 1920 na stroške gospodarskega odseka Ravnika in Orlov. Ko je bil postavljen, je bil na njem slovenski napis: "Počivajte v miru v tujini, v svoji pozabljeni domovini". Na protest italijanske kvesture iz Udin, se je ta napis odstranil. Nadomestili so ga z italijanskim prevodom. Ob kapitulaciji Italije pa so naše oblasti ta napis spet izbrisale in postavile sedanji napis v slovenščini: "PADLIM V SVETOVNI VOJNI, VIPAVCI", kar je napisano tudi

hitre. Pred cerkvijo v Vipavi so se zbirali rezervisti in brusili bajonete. Pravili so, da bo vojna v tirinajstih dneh končana, ker da bo Avstrija hitro zasedla Srbijo. Kot otrok sem gledal te vojake, ki so pred cerkvijo namakali bajonete v neko tekočino. Vprašal sem vojaka, zakaj to dela. Pa mi je povedal, da jih namaka v strupeno tekočino, da bo smrt bolj sigurna. Spominjam se tudi besed duhovnika, ko je med pridigo dejal: "Vse za vero, dom, cesarja!"

Po hudih bojih, ki so trajali tri mesece, je I. bataljon iz Karlovca napadel Beograd in Beograd je padel. Ta dan so po vseh cerkvah slovesno zvonili in po hribih so kurili kresove. V šoli pa smo

otroci prepevali: "Stoji, stoji tam Beli grad, za gradom teče rdeča kri, da bi gnala mlinske kamne tri ...". Šolski pouk

Jožef Kobal, vojak na M. Lošinjju.

je nemoteno potekal. Otroci smo iz šole pisali pozdrave in zahvale našim domačim vojakom. Kmalu pa smo okusili lakoto, ki je bila vsak dan hujša.

Vipavski vojni obvezniki so kljub vsemu odhajali veseli na vojsko. Poznali so moč avstrijske vojske in italijansko boječnost. Nosili so slovensko zastavo in so se peljali z železnico. Avstrijski vojaki so nosili na pasovih napis: "Got ist mit uns" (Bog je z nami), nekateri pa tudi "Got schtraft Inland" (Bog kaznuj Anglijo).

Spominjam se, da so odhajali na fronto dvakrat. Prva mobilizacija je bila leta 1914 in je poklicala vse od 24 do 30 let stare može in fante. Drugič je domovina klicala leta 1915 vse, ki so bili stari od 18 do 50 let. Tako je dala vsaka hiša vsaj enega vojaka, nekatere po več hkrati, ker so bile takrat družine številne. Tako je iz družine Krhnetovih (gostilna) odšlo hkrati pet fantov, iz družine Petkovšek (sedaj Brgine) so odšli trije sinovi in oče. Doma so ostali samo stari

ljudje in otroci. Vsi so morali trdo delati, da so bila polja kljub temu obdelana in da se je nekako preživelo brez gospodarjev in sinov.

Domov so se vračali izčrpani, saj so bili nekateri celo 7 let pod orožjem, na primer pok. Viktor Rodman. Vsi so znali dobro nemško. Vrnili so se bolni in nekateri pohabljeni. Tako sta pok. Lojze Prelec in Jakob Krašna ali Klfitov prišla brez ene noge, pok. Ivo Može in Zanuttini pa brez ene roke.

Posebne zasluge za hrabrost je dobil pok. Peter Bago. Ta je iz italijanskega ujetništva rešil svoje vojake, ki so se pod njegovo komando hrabro borili in se spet srečno vrnili na avstrijsko stran. Za to dejanje mu je prišel na bojno polje pripet zlato odličje sam cesar Karel Habsburški II. Povišal ga je v podoficirja. Posebno odlikovanje za hrabrost v prvem šturmu je prejel pok. Janez Lekan. Prvi šturm je bil skok na nož. Takrat je imel 19 let in ga je to dejanje stalo zdravja.

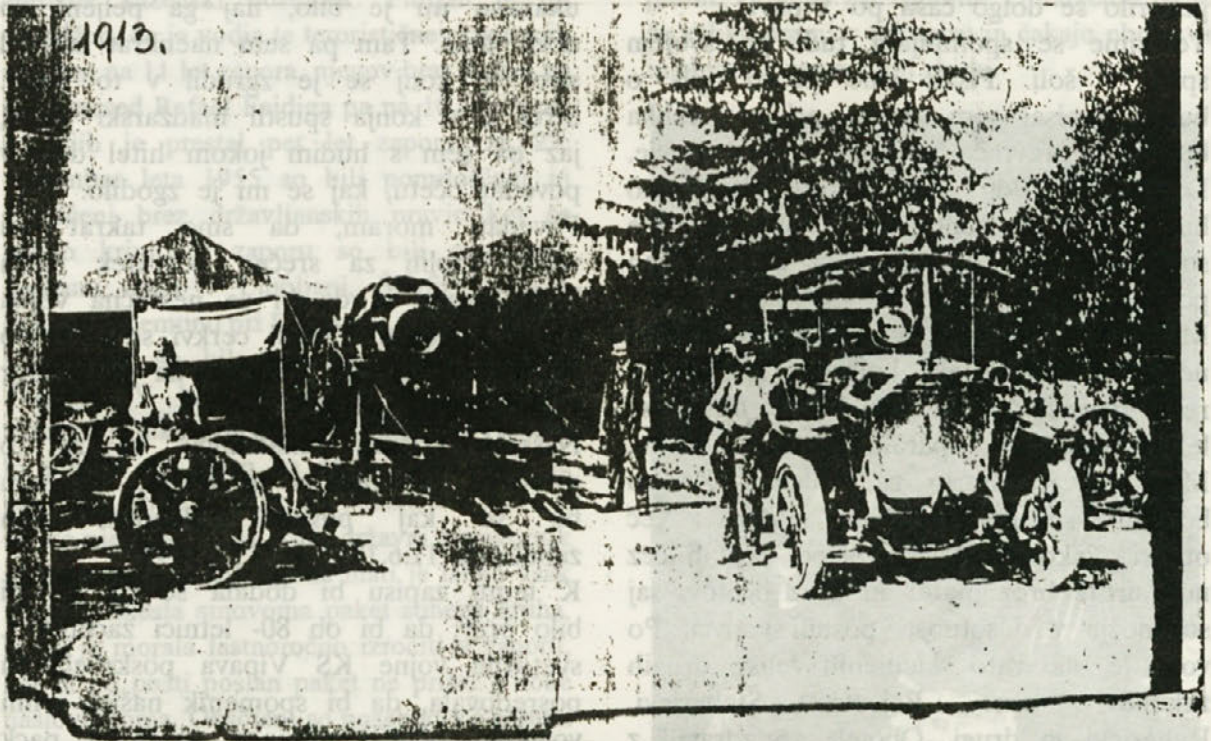

Janez Bajc (1880 - 1960)

Na soški fronti sta se bojevala pok. Jernej Poniž in Alojz Prelec. Oba sta bila "wachmeistera", kakor tudi Franc Princes in Tone Curk. Janez Bajc in Karel Rodman sta bila v Karpatih, kjer je bil

tak mraz, da so stražarje menjali vsake pol ure, sicer bi zmrznili. Bajc se je boril tudi na Faite hribu, Rodman pa je zbolel in je bil poslan v Trst na zdravljenje. Ob povratku domov ga lastna mati ni prepoznala, ker je bil tako bolan in izčrpan. Na fronti pa se je Rodmanu zgodila tudi taka, da je tako trdno spal

muzikantom note, nekateri so jim nosili pit. Posebno zanimiv je bil konj, ki je prevažal na malem vozu vojaški boben. V tem češkem regimentu je bilo 70 muzikantarjev, ki so bili tu en dan. Nič se jim ni mudilo naprej na fronto, prepričani so namreč bili, da bodo kmalu zmagali. Pa se je obrnilo drugače. Ves

Avstrijska artiljerija na Furlanovem dvorišču 1913. leta.

v rovu, da so ga njegovi zbudili, ko je fronta že drugič divjala čez njega. Takrat je bil star 18 let. Moj sosed pok. Jožef Kobal mi je sam pripovedoval, kako so Italijanom nasuli v velik korenj živalske iztrebke, prej pa so iz njega pometali mandarine in pomaranče, ki so jih Italijani postavili za vabo našim vojakom. Prvovpoklicani so šli na Karpate in Galicijo, drugovpoklicani pa na soško fronto. Domov so se vračali od leta 1918 do 1919.

Ob glavni ofenzivi je prikoral v Vipavo češki regiment z muziko. Zgodaj zjutraj nas je zbudila čudovita češka pleh muzika. Kmalu je bilo na trgu v Vipavi veliko ljudi, posebno otrok. Češki regiment naj bi pomagal avstroogrski vojski, ki je ravno slavila zmago, premaknila se je namreč 300 km proti Pijavi. Mi otroci smo držali vojakom

češki regiment, skupaj z muzikanti se je vdal Italijanom brez bojev. Ljudje so takrat govorili, da so izdali mater Avstrijo. Kar jih je prišlo srečno v roke Italijanom, so dobili službe kot muzikanti, kar pa jih je polovila avstrijska vojska, so jih vse obesili.

Leta 1917 je bila huda zima, tako da sta zmrznila dva vojaka pod Logom. Z vojaškim vozom so ju pripeljali v mrtvašnico na pokopališče v Vipavo. Zdravniki so potrdili, da je nastopila smrt zaradi mraza. Vojaške oblasti so zaprosile za dva moža, ki naj bi mrliča stražila čez noč, ker ju bodo naslednji dan pokopali na vojaško pokopališče v Vipavi. Res sta se javila dva stražarja in sicer pok. Franc Gril in Ivan Kosel. Povedala pa sta, da ne bosta zmrzovala in sta v mrtvašnici zakurila ogenj. Počasi se je prostor malo ogrel, tako sta

zmrznjena vojaka proti jutru začela dihati. Čez nekaj časa sta tudi vstala in se strašno začudila, kje da sta. Na domove teh vojakov je bil poslan tudi telegram o smrti. Potem je bilo treba to novico preklicati in se je morala smrt umakniti življenju. Za vse je bilo to veliko presenečenje in o tem se je govorilo še dolgo časa po Vipavi.

Te zime se spominjam tudi po svojem spisu v šoli. Pisali smo prosti spis o burji. Napisal sem, da je pri nas velika burja, ki prevrača vozove in ruje drevje. Da pa bi Bog sedaj moral dati tako burjo tudi na fronti, da bi ustavila naše sovražnike. Za ta spis sem bil posebno pohvaljen.

Med vojno in tudi po njej je v Vipavi nekaj časa razsajala bolezen, ki smo ji rekli "španska". Tudi po tirje mrlički so ležali skupaj na parah v enem dnevu. Manj jih je umrlo za tifusom. Za to boleznijo so umirale mlade matere z več otroki. Tako so številni otroci postali čez noč sirote brez mater in brez očetov, saj so možje v odsotnosti postali vdovci. Po vojni je bilo zato sklenjenih veliko drugih zakonov, npr. Bajcovi, Štekarjevi, Reharjevi in drugi. Obbolele so zdravili z nekimi zdravili. Tisti, ki jih je jemal, je

umrl, tisti pa, ki jih ni jemal, je bolezen prebolel in ostal živ.

Ob koncu vojne je vojaštvo vse uničevalo. Znosili so vso robo na kupe in jo zažigali. V kasarni so zastonj oddajali lepe konje. Oče me je tudi poslal po enega. Res sem šel in dobil lepega konja. Prijel sem ga za uzdo in ukazano mi je bilo, naj ga peljem do neke jame. Tam pa sem naenkrat zaslišal strel in konj se je zgrudil v to jamo. Strel je v konja spustil madžarski vojak, jaz pa sem s hudim jokom hitel domov povedat očetu, kaj se mi je zgodilo.

Povedati moram, da smo takrat vsi veliko molili za srečen povratek naših ljudi domov in da bi se nesrečna vojna kmalu končala. V naši cerkvi se je bralo veliko maš za mir. Pravijo, da se za mir vedno splača moliti."

Našemu vrlému "mladeniču" se za to pripoved zahvaljujem in upam, da nam bo še kaj povedal. Pogovor sem zabeležila 11.6.1993 in 15.1.1993.

K temu zapisu bi dodala še to, da bi bilo prav, da bi ob 80- letnici začetka I. svetovne vojne KS Vipava poskrbela in posredovala, da bi spomenik našim vrlim vojakom očistili nesnage, grafitnih pack ter morda tudi italijanskega zapisa.

Magda Rodman

Pesniška beseda v našem kraju

FLORJAN SKAPIN /1924 - 1983/

Po domače so mu rekli tudi Cveto Skapin. Pesniška muza se mu je včasih na široko zasmejala, čeprav je bil preprost človek s poklicem elektromonterja. Z veseljem ji je sledil med delom in jelom in ob raznih priložnostih. Svoje pesmi je sproti zapisoval na papirčke, kartone in celo na lesene deščice, saj so se rojevale tudi na visokih lestvah in pod električnimi drogovi.

Njegovo življenje je bilo kratko, vendar zelo bogato in pestro. Bil je mož in oče štirih otrok, pesnik, igralec, lovec, zborovski pevec, športnik in politični kaznjeneč.

Rodil se je 24.4.1924 kmetu Francu in Tereziji Naglost. Star komaj dvajset let je v cvetu

mladosti doživel povojni montirani politični proces skupaj z bratom Rafaelom in sosedom Rafaelom Fajdigo. Vsi trije so se leta 1950 znašli v zaporih v Solkanu. Obdolženi so bili, da so imeli namen ubiti šest komunistov iz Vipave in da so protidržavno delovali. Zaradi najdbe stare italijanske puške in starega radijskega sprejemnika so takratne oblasti sprožile kazenski postopek. Florjan je bil obdolžen, da je vodja te teroristične skupine in obsojen na 11 let zopora, njegov brat Rafael na 8 let, sosed Rafael Fajdiga pa na 10 let. Vsak od njih je prestal pet let zopora; za 29. november leta 1955 so bili pomiloščeni in izpuščeni brez državljskih pravic kot še vedno krivi. V zaporu so bili najprej v Solkanu, nato v Ljubljani, Škofji Loki in končno v Zemun pri Beogradu.

Neuslišane so bile številne prošnje matere Terezije. V blatnih čevljih in z usnjeno aktovko je iskala na Okroglici maršala Tita, da bi prosila pri njem za svoja fanta. Isto je ponovila, ko je bil Tito na obisku v Vipavi, a žal do njega ni prišla. Tudi državni zagovornik ni kaj dosti koristil. Njuna mati je lahko vsak mesec prinesla sinovoma paket suhega kruha, ki ga je morala lastnoročno izročiti v zaporu, ker bi po pošti poslan paket ne prišel v roke naslovnikoma. Obsojeni so posebno v Solkanu prestajali huda nočna zasliševanja. Odgovarjati so morali stisnjeni v leseni kabini, osvetljeni z močnimi žarometi. Stali so na eni nogi tudi do 48 ur na teden z dvignjenimi rokami. Vse to je bilo treba storiti, da bi pod silo priznali krivdo. Po treh mesecih ločenega bivanja v zaporu so brata prignali na soočenje. Ob pogledu drug na drugega sta se najprej zjokala, ker sta se po fizičnem in psihičnem mučenju komaj prepoznala.

O prestajanju kazni Cveto ni veliko govoril, niti z besedico ni izrazil nobenega sovraštva do nikogar, pozabiti pa seveda tega ni mogel. To je potrdil v svoji izjavi, ko mu je bil v snežniških gozdovih predstavljen lovski tovariš, udbovec in direktor. Florjan je ob predstavitvi pripomnil: "No, tovariša pa poznam in spominjam se njegovih udarcev". Vendar mu je tudi zapor prinesel nekaj dobrega. Tam se je Florjan srečal z znanimi slovenskimi zaporniki in kulturnimi delavci kot so Igor Torkar, Jože Javoršek in Jožko Kragelj. Ti so kmalu odkrili njegov naravni dar

za igranje in njegovo ljubezen do slovenske lirike in pesništva. Ob teh se je izpopolnjeval. V zaporu se je izučil tudi poklica. Po prihodu domov se je znova vključil in zaživel polno novo življenje, čeprav je bil še leta 1964, ko so mu izdali orožni list za lovsko puško, označen kot "nezanesljiv". Z veselo naravo je premagal sam sebe, začel pisati prve pesmi, ki so se žal izgubile. Ohranjenih pa je še veliko pesmi v rokopisu in čakajo obdelave in objave v samostojni zbirki.

Prizor iz Vilharjeve Poštene deklice (l. 1959).

Posamezne pesmi z lovsko tematiko je objavljial v reviji Lovec 1970 - 1972. Po vsebini so njegove pesmi zelo različne. Veliko je posvetilnih prigodnic, ki so nastale ob raznih prilikah, nekaj je tudi nabožnih in ljubezenskih.

V lovski družbi so bili posebno dobrodošli duhoviti priložnostni verzi, s katerimi je hudomušno obdelal vesela lovska srečanja in prigode. Z njimi je resnico zavil v šalo in tako s kulturno večino besede vračal pikre pripombe prijateljem, pa tudi lovskim oficirjem.

V domačem kraju je zapustil tudi svoj delež v prosvetnem delovanju. Kot član PD "Drago Bajc" je ustvaril vrsto nepozabnih igralskih vlog v delih: Balada o trobenti in oblaku, Mati, Poštena deklica; v recitacijah Duma, Talci za vasjo in drugih. Odličen je bil v vojaškem skeču s soigralcem Renatom Pušnarjem, kjer je igral bedaka. Vloga Krjavlja, ki jo je leto pred smrtjo zaigral v Lanthierjevi graščini v Vipavi, je bila njegova zadnja. Te se osebno dobro spominjam, ker me je ob koncu njegovega nastopa neki gospod v dvorani prijazno vprašal: "V katerem gledališču ste si izposodili tega igralca?" Z njim sem kot soigralka velikokrat nastopala na raznih odrih in delila smeh in veselje na številnih igralskih vajah. Takrat nam je bila to naša delavska univerza. Vsi njegovi prijatelji smo ga občudovali, ker je vedno znal najti čas za vaje, za družbo, za

NA ZEMONU

Na Zemonu je prav lepo,
prav daleč seže mi oko,
hribček je sredi doline,
okoli so košenine
in trta zeleni,
jeseni pa obrodi.

Obišče dvorec marsikdo,
da videl bi lepoto to,
da videl bi lepoto to.

Doline prelepe je biser ta kraj,
kdor ga enkrat obišče,
se rad vrne nazaj.

V poletni vročini me senca okrepi,
pozimi pa vince, ki v sodih zori.

So tam grofje lovski dom zgradili,
v njem se veselili,
medtem ko ubog tlačan
gonjač je bil čez dan.

Zarja rdeča je naredila nov dom.
Svobodo zdaj uživa, kdor prej je bil
tlačan.

Kar nekdanj sezidal je zase gospod,
je zdaj dom kulturnih dobrot.

športne igre, za petje ob zidavi lastne hiše in skrbi za družino s štirimi otroki.

Kljub trdoti življenja ni skrival svoje čustvene narave, izpovedoval jo je v pesmih, igralskih nastopih, v toplih človeških pogovorih in srečanjih. Do znancev in prijateljev je bil odprt in vedno dobrodušen. Zato je bil v družbi povsod priljubljen in zaželjen. Velikokrat je bil izzvan in je svoje pesmi recitiral. Njegov prispevek k domači vipavski kulturi in poeziji je vsekakor vreden predstavitve med domačimi pesniki in ljudmi, ki so svojemu kraju razdajali dušo in vse svoje moči.

Umril je leta 1983, še vedno kriv za dejanje, ki ga ni storil in brez priznane delovne dobe za čas, ki ga je prebil v zaporu. Nihče se mu za to krivico ni opravičil ali sodbo razveljavil, vendar ni nikogar zaradi tega sovražil. Tudi v tem je veličina duha. Odpuščanje je očiščenje.

Magda Rodman

GAZ V SNEGU

Pri deblu do trave odprgal si sneg,
na poti v nižino si gazil čez breg.
Hrana pod snegom globoko leži,
krmišča so prazna, v dolino hiti.

Kdo misli zdaj nate, ko v stiski živiš?
Kdo nesel bi otave v vetra zdaj piš?
Prišla bo zelena cvetoča pomlad,
za njo bo poletje, v jeseni pa vsak
v križu prek puške bi streljal te "vrag".

Le zdrami se, lovec, iz sebične zavesti,
oprtaj si otave, divjadi daj jesti.

Le kdo si ne želi priti do plena,
mogočnega rogovja že starega jelena.

MOJE TROFEJE

Moje trofeje so gore, cvetovi,
šumeče livade, zeleni bregovi.

Moje trofeje so lepi spomini,
nabiram jih zmeraj - poleti, pozimi.

Petelina spomladi poslušat sem šel,
že kmalu po tretji je peti začel.

Oj vitez moj črni
in glas svoj srebrni,
sta uro in pol me pod smreko
držala,
najlepših trofej sta mi darovala.

Noč ima svojo moč in luna svoj
čar.

Jelena v ruku ne pozabim nikdar.
Mesečina se je čez planjavo razlila,
s tesnobo in radostjo nas napolnila.

Na rog smo vabili,
je blizu prišel,
mogočno zarukal,
nas srh je obšel.

Vsi prežeti smo bili od
pričakovanja,
ni nam bilo žal noči brez spanja.

Zemlja se bo oddahnila,
s snegom jo zima je pokrila.

Lisica se čez mirno polje sledi,
jazbec v jazbini čaka boljših dni.

V mesečni noči grem čakati,
lisici življenje skrajšati.

Ko na razpotju postoji,
že se iz moje puške pokadi.
Kožuha toplega hčerka bo vesela ...
"Očka, ves si moj!" bo rekla, me objela.

Konec leta v veselje mine,
ko beležim si spomine.

Še pri srcu me toplo greje,
res so lepe moje trofeje.

Kulturni dogodki v Vipavi

Nastop mladih Slovencev iz Kanade

"Mladi, pretežno študentje iz Vipave in Vrhpolja, gostijo te dni skupino 20 študentov iz Toronta. To so potomci naših izseljencev. Med svojim daljšim bivanjem v Sloveniji so zdaj tri dni na obisku v Vipavski dolini. Gostitelji so poskrbeli za njihovo prenočevanje pri domačinih, danes zvečer pa bo zanimiv nastop. Gostje iz Kanade, člani folklorne skupine Nagelj, bodo ob 20. uri imeli nastop v vipavski kinodvorani. Na tej kulturni prireditvi bo nastopil tudi župnijski mladinski pevski zbor iz Vipave. Gostitelji želijo z današnjo prireditvijo popestriti kulturno življenje zgornje Vipavske doline in ji vdihniti optimizem mladih."

Tako je poročal Slovenec 7. julija 1993. Vsi, ki ste prišli na to prireditev, se boste gotovo spomnili odličnih mladih folkloristov skupine Nagelj iz Toronta, ki so navdušili

polno dvorano in poželi lep aplavz. Ob tej priliki so gostitelji darovali tej skupini novo vipavsko narodno nošo, ki sta jo izdelala Cveto Kete (moški del) in Nežka Krečič (ženski del). Ob novem letu 1994 smo prejeli iz Kanade lepo čestitko s podpisi vseh nastopajočih, v kateri želijo naši gostje iz folklorne skupine Nagelj iz Toronta vesele in milosti polne božične praznike in srečno novo leto 1994 vsem, s katerimi so se v Vipavi srečali. Napisali so še, da pridno vadijo za 35- letnico delovanja, ki jo bodo letos praznovali. Vsem tistim, ki so jim nudili prenočišča in jih gostili, se iskreno zahvaljujejo. Poslali pa so tudi fotografijo tistega para, ki sedaj pleše z vipavsko narodno nošo. To fotografijo objavljamo.

Magda Rodman

Božični koncert

Mladinski pevski zbor Sv. Štefan, pod vodstvom Damijane Božič, je slovesno obeležil praznik Sv. Štefana, zavetnika naše župnije, s celovečernim koncertom božičnih pesmi, tako je bila slovesnost tudi del praznovanja dneva samostojnosti.

V nabito polni cerkvi smo se predstavili z že znanimi pesmimi, v program pa smo uvrstili tudi nekaj redkeje izvajanih ali vsaj manj poznanih pesmi našega rojaka, skladatelja in profesorja glasbe Ivana Ščeka: Hej, pastirci in Prišla je lepa sveta noč; pesem skladatelja Stanka Premrla: Le spi nebeško Dete ti ter Gruberjevo Sveto noč v njegovi priredbi za triglasen ženski in štiriglasen moški zbor.

Nastop smo zaključili v enkratnem vzdušju zatemnjene cerkve - razsvetljevale so jo le svečke v rokah pevcev - z eno najlepših božičnih pesmi Sveta noč, ki so jo zapeli vsi navzoči.

Ob koncu slovesnosti je zbrane nagovoril gospod profesor dr. Tone Požar. Poudaril je pomen, ki ga ima cerkveno petje in petje nasploh v oblikovanju in odslikavanju duše slovenskega naroda. Še toliko bolj to velja za vipavsko župnijo z bogato in dolgotrajno tradicijo lepega cerkvenega petja. K temu so pripomogli na eni strani številni vztrajni in požrtvovalni zborovodje in organisti (od 1.1921 so v Vipavi delovali Anton Vilar, Jože Petrovič, Marija Holmajer, Franc Kopačin, Irena Legat - ona še danes z veseljem "vskoči", če je potrebno), na drugi strani pa rodovi predanih pevcev, ki so s svojim petjem dajali mašni liturgiji dodatno lepoto in slovesnost.

Iz njih je zrasla naša generacija pevcev z mlado organistko in zborovodjo Damijano Božič. Naše petje smo z vztrajnim delom pripeljali iz okvira samo cerkvenega petja in se uspešno predstavili tudi širši javnosti. Želim in upam pa, da se bomo pevci mladinskega pevskega zbora vedno zavedali, kje so pognale naše pevske korenine.

Ob tej priložnosti naj se v imenu pevcev in zborovodje Damijane zahvalim prof. dr. Tonetu Požarju, ki je tudi sam nekaj let vodil vipavske cerkvene pevce, za izrečene spodbudne besede nam mladim.

Prav tako se zahvaljujem tudi Tomažu Močniku, ki nas je spremljal na orglah.

Martina Vrčon

Kulturni praznik v Vipavi

Na pobudo naše Francke F. in na željo Vipavcev, je KS organizirala kulturno prireditev za kulturni praznik, 8. februar, pod geslom: "PUSTI PETI MOJ'GA SLAVCA". Prireditev je bila 7. februarja ob 19.30. uri v kinodvorani v Vipavi.

O pomenu kulture za majhen narod je spregovoril predsednik IS občine Ajdovščina gospod Branko Tomažič in kot novoizvoljeni predsednik pozdravil navzoče.

Na prireditvi so sodelovali otroci VVO Vipava, otroci Centra JP Vojka, dijaki škofijske gimnazije, učenci glasbene šole Vinko Vodopivec iz Ajdovščine, pevci in

dramski krožek OŠ Draga Bajca iz Vipave ter pevci MMZ sv. Štefan Vipava. Občinstvo je s posebnim aplavzom nagradilo nastopajoče iz Centra JP Vojka in deklico, ki je recitirala Nezakonsko mater. Izkazali so se prav vsi, tako igralci, pevci, glasbeniki in recitatorji. Prvič smo v recitalu ob glasbeni spremljavi flaute in kitare slišali zamolčane pesmi Franceta Balantiča ob 50-letnici njegove smrti. Odlomek iz Vilharjeve Poštene deklice je dvorano spravil v smeh po 34 letih, ko je bila ta igra v celoti zadnjič zaigrana na istem odru. Odličen je bil tudi pihalni orkester Glasbene šole iz Ajdovščine.

Vsem, ki ste se trudili z nastopajočimi, nastopajočim in organizatorjem iskrena hvala. Prireditev je zelo lepo uspela. Obisk je potrdil željo krajanov po kulturnih in duhovnih vrednotah, ki so bile v preteklosti zapostavljene in zamolčane, Nastopajoči in poslušalci so v tem večeru doživeli lep kulturni užitek in upamo, da ne bo tudi zadnji.

Torej je naša Francka le imela svoj prav. Včasih je potrebna le spodbuda ali ideja, malo dobre volje, nekaj organizacije in stvar teče. Nekateri pa so že mislili, da je taka oblika praznovanja preživela, pa so se k sreči ušтели.

Javni nastopi na odru so tudi za šolske otroke posebna šola govorništva in samozavesti, za pedagoške delavce pa potrditev njihovih sposobnosti.

Ob koncu naj se zahvalimo še podjetju VeLo Design iz Ajdovščine, ki je nudilo dvorano brezplačno, in cvetličarni "A&A" za lepo dekoracijo.

Magda Rodman

NJEGOV IN NAŠ KRIŽEV POT - Gradišče pri Vipavi

V Vipavi je bila 16. decembra 1993 v Cerkvenem domu predstavljena knjiga KRIŽEV POT. Ta kulturni dogodek je že malo časovno odmaknjen, je pa vendar pomemben in vreden, da o njem zapišemo kratek komentar.

Knjiga KRIŽEV POT prikazuje poslikavo kapelic križevega pota na Gradišču pri Vipavi. V letih 1987 do 1989 jih je s freskami poslikal slikar Krištof Zupet. Knjigo je založil in izdal Branko doo Nova Gorica decembra 1993. leta.

V njej so fotografije kapelic s freskami Krištofa Zupeta.

Zanimivo je, da je slikar portretiral naše domače obraze, podobno kot so upodobljeni domačini iz Vipave tudi na freskah slikarja Wolfa v cerkvi sv. Štefana v Vipavi.

Nekaj podatkov o zgodovini teh kapelic smo že objavili v 24. št. V.G., vendar bo izčrpen zgodovinski oris, ki ga je v tej knjigi objavil g. dekan Franc Pivk, dobrodošel za vse tiste, ki se zanimajo za zgodovino naših kulturnih in sakralnih objektov.

Pobudo za nastanek Križevega pota je dal vipavski dekan g. Jurij Grabrijan. Zidanje kapelic Križevega pota se je začelo leta 1877. Trajalo pa je 4 leta. Kapelice so bile dokončane leta 1881.

Že leta 1876 je g. dekan naprosil g. Simona Ogrina, slikarja z Vrhnike, naj na platno upodobi postaje Križevega pota, velikosti 110cm x 85cm. Slikar je naročilo izpolnil. Mizar je izdelal še masivne hrastove okvirje, ki so še ohranjeni.

Križev pot bi lahko blagoslovili že 1881. Ker je g. dekan obolel, se je blagoslov Križevega pota odložil za naslednje leto. Slovesni blagoslov se je izvršil na nedeljo, 21. maja 1882. Blagoslov podob je bil v farni cerkvi, od koder se je razvila procesija, v kateri so nosili podobe in jih nato slovesno umeščali v kapelice.

Od tedaj se obhaja pobožnost Križevega pota trikrat ali štirikrat letno. Po letu 1918, po končani prvi svetovni vojni, je ozemlje vipavske dekanije prišlo pod Italijo.

Manjše okvare na podobah in okvirjih so se pojavile že po letu 1922. Poškodbe so ljudje pripisovali fašistom. Poškodbe so popravili in tako je ostal Križev pot do leta 1940 v dobrem stanju. Po tem letu pa so se vrstile poškodbe iz dneva v dan, tako da je bil g. dekan Ignacij Breitenberger prisiljen podobe Križevega pota umakniti iz kapelice, ki so bile tudi poškodovane. Nekatere podobe so bile močno poškodovane. Poškodovane podobe Križevega pota so bile shranjene v podružnični cerkvi na Gradišču. Kapelice pa so vedno bolj razpadale.

Leta 1982 je nastalo vprašanje, ali kapelice Križevega pota do tal porušiti, ker so bile že v sramoto, ali jih ponovno obnoviti. Vipavski dekan Franc Pivk se je odločil za obnovo, in hkrati razmišljal, da bi našel slikarja-umetnika, ki bi kapele »a fresco« poslikal. To delo je zaupal g. Francu Krištofu Zupetu, akademskemu slikarju, rojaku iz Horjula pri Vrhniki.

Obnova kapel je trajala kar 5 let. Leta 1987 je začel z delom umetnik. Poslikava je trajala, s presledki, dve leti. Leta 1989 je bilo delo končano. Slovesni blagoslov je bil 25. marca 1990. Obnovljeni in »a fresco« poslikani Križev pot je blagoslovil koprski škof msgr. Metod Pirih.

Tudi odslej nadaljujemo s pobožnostjo Križevega pota trikrat ali štirikrat letno. Zanimanje za novi Križev pot je veliko, ker je delo izvirno in globoko umetniško.

Franc Pivk, dekan

Besedila v knjigi so prispevali štirje avtorji: Janez Zupet (Križev pot - Pot v življenje), dr. Taras Kermauner (Jezus kot najbolj ubogi - »grdi«), Franc Pivk (zgodovinski oris nastanka križevega pota) in Branko Melink (Pogovor z umetnikom).

Zadnja, štirinajsta postaja Križevega pota.

1600 let priložnosti in sprememb

V Vipavskem glasu št. 26 smo že pisali o znameniti bitki, ki se je odvijala na našem prostoru Vipavske doline leta 394 pri Mrzli reki med cesarjem Teodozijem in Evgenijem. Proslave ob 1600 letnici te bitke in še druge pomembne obletnice v letošnjem letu so zajete v skupnem projektu "1600 let priložnosti in sprememb".

Za izvedbo vseh proslav sta bila ustanovljena dva odbora. Prvi je častni odbor, v njem so predsednik RS Milan Kučan, minister za kulturo Sergij Peljhan, minister za kmetijstvo Jože Osterc, minister za obrambo Janez Janša in drugi. Predsednik tega odbora je dr. France Bernik, predsednik SAZU. Drugi odbor pa je organizacijski, predseduje mu Sergij Peljhan, podpredsednik pa je predsednik občine Ajdovščina Mitja Lavrenčič. Vse skupaj koordinira Tatjana Renner.

V tem slavlju bomo letos počastili še 100 letnico ustanovitve prve vinarske zadruga Vipava ter 150 letnico Vertovčeve Vinoreje.

Da bi naše bralce seznanili z nekaj več podatki o tem, je uredniški odbor zaprosil občino Ajdovščino za posredovanje informacij, iz katerih povzemamo naslednje:

LJUBLJANA, četrtek 3. marec:

Mednarodni kolokvij: Zaton rimskega cesarstva in poznoantična doba na Slovenskem - organizira Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani.

Ob koncu je ekskurzija v Vipavsko dolino;

DVOREC ZEMONO, sobota 12. marec:

Oddaja TVS Poglej in zadeni v živo, kjer bo v spotu prikazana bitka;

DVOREC ZEMONO, petek 18. marec:

Predstavitve ponatisa knjige: Vinoreja, (faksimile) g. Matije Vertovca in razstava: Vertovec in njegov čas;

DVOREC ZEMONO, petek 8. april:

Strokovni simpozij o vinarstvu in vinogradništvu - poiskati strokovno vizijo za vinogradništvo in vinarstvo na vipavskem;

VIPAVA, 26. junij:

Začetek poletne slikarske kolonije, glavni pokrovitelj bo Agroind - organizator bo Pilonova galerija iz Ajdovščine;

AJDOVŠČINA, četrtek 1. september:

Izid in predstavitve priložnostne znamke na temo 1600 letnica bitke - organizator PTT Slovenija in Filatelistično društvo Ajdovščina;

DVOREC ZEMONO, 5. september:

Začetek mednarodnega simpozija z naslovom Zahodni Ilirik in severovzhodna Italija v poznorimski dobi. Na simpoziju bo sodelovalo cca 40 strokonjakov iz Slovenije, Nemčije, Italije, Avstrije, Hrvaške. Simpozij bo trajal štiri dni in se bo začel prav na samo obletnico bitke. Po zaključku si bodo udeleženci ogledali rimske lokalitete od Hrušice do Vitovelj.

DVOREC ZEMONO, torek 6. september:

Sprejem predsednika države in osrednja slovesnost za udeležence simpozija.

VIPAVA, petek 9. september:

Predstavitve zbornika Vipavske kleti ob 100 letnici ustanovitve Vinarske zadruga v Vipavi;

VIPAVA, sobota 10. september:

Osrednja prireditve ob 100-letnici Vinarske zadruga Vipava, ki bo v prenovljenih prostorih kleti v Vipavi;

VIPAVA, 10. in 11. september:

Začetek prireditve Vipavska trgatve;

Ob tem bodo potekale še druge slovesnosti. Tako bo Pilonova galerija skupno z Goriškim muzejem in Zavodom za naravno in kulturno dediščino iz Nove Gorice septembra 1994 postavila stalno arheološko zbirko z najdbami z območja Ajdovščine, Trnovske planote in Nanosa iz obdobja prazgodovine, antike in zgodnjega srednjega veka. Zbirka bo postavljena v stavbi, ki stoji na mestu nekdanje Castrae v Ajdovščini.

V prenovljeni hiši na Hrušici bo Narodni muzej septembra 1994 ponovno postavil razstavo AD PIRUM.

Osnovna šola Col se je v projekt vključila z razpisom javnega natečaja v mladinskem listu PIL za zbiranje najboljših likovnih in literarnih del na temo Bitka pri Frigidu. Natečaj velja za vso Slovenijo. Izbrana dela bodo razstavljena na osnovni šoli Col in tam bodo tudi podeljene glavne nagrade.

Tudi društvo Trilek s Cola bo skupno z Narodnim muzejem pripravilo priložnostno arheološko razstavo na Osnovni šoli Col, ki bo odprta 1. septembra 1994.

Vipava sodeluje v tem projektu z razstavo Skupno smo iskali korenine, ki jo je na predlog KS Vipava vključil v ta projekt organizacijski odbor pri občini Ajdovščina. Tako bo ta razstava podaljšana do 30. septembra 1994 in si jo bodo lahko ogledali vsi, ki se bodo mudili na naših tleh v dneh kulturnih dogodkov, proslav in drugih obeležij bitke "pri mrzli reki".

Cerkveni del proslav bo naslednji:

LOG pri VIPAVI, 28. avgust - 4. september:

Slovensko romanje mladine h koreninam, slovesna maša, koncert, srečanje krščanskih izobražencev, predavanje z zgodovinsko tematiko.

VRHPOLJE, avgust - september:

V Vrhopolju bodo postavili in blagoslovili vitražna okna v župnijski cerkvi s tematiko bitke. Na Teodozijeji skali bodo postavili križ.

Vsi ti dogodki bodo popestrili in obogatili naše bivanje in življenje v letošnjem letu. Podrobneje se boste lahko informirali še iz raznih časopisov in obvestil.

Uredniški odbor

150 LET VINOREJE MATIJE VERTOVCA

Matija Vertovec je bil rojen 28.1.1784 v Šmarjah. Leta 1807 je bil v Gorici posvečen za duhovnika. Najprej je dve leti (1807 - 1809) služboval v Vipavi, štiri leta na Planini in celih 38 let v Podnanosu, kjer je umrl 1851. leta.

Vertovec je zaslužen slovenski duhovnik, pravi ljudski učitelj in vzgojitelj. Iz njegovega življenja in dela izhaja velika ljubezen do domovine Slovenije, svojega kraja in predvsem do preprostih kmečkih ljudi, ki jih je želel predvsem poučevati.

Vertovec je bil najbolj vsestranski in izjemno plodovit slovenski pisec v devetnajstem stoletju.

Loteval se je zelo različne tematike s področja kmetijstva, zgodovine, zvezdoslovja.

Matija Vertovca po pravici imenujemo prvega učitelja naših vinogradnikov. Kot priloga Kmetijskih in rokodelskih novic je leta 1844 izhajala VINOREJA, prva knjiga o vinogradništvu, vinarstvu in kletarstvu v slovenskem jeziku.

VINOREJA obsega 22 poglavij, od katerih jih 15 obravnava vinogradništvo, 7 pa vinarstvo oz. kletarstvo. V Novicah je bilo l. 1845 takole zapisano: "Gospod VERTOVEC so si s tem delom nevenljivi venec zaslužili in Slovencem bukve v roko podali, katere bodo še vnuki z veliko koristnostjo brali."

Leta 1850 je M. Vertovec izdal knjigo SHODNI GOVORI. Dejansko so to pridige, ki jih je Vertovec imel ob velikih shodih.

Pridigal je predvsem v Vipavi, Logu, na Planini, Šentvidu, Šmarjah, na Gojačah, na Nanosu.

Vertovčeve pridige so zelo poučno, prijetno in koristno branje, prava literatura, saj je v njih, med ostalim, veliko dragocenih zgodovinskih podatkov tistega časa.

Faksimile VINOREJE in SHODNI GOVOR bo skupaj s spremno brošurico predstavljen v petek 18.3.1994 ob 16.00 uri na ZEMONU. Seveda bo možno vse troje kot komplet kasneje tudi kupiti.

Stane Bačar

VIRGIL ŠČEK /1889 - 1948/

Virgil Šček (1889 - 1948) je bil požrtvovalen duhovnik, politik in narodnoobrambni delavec, slovenski poslanec v rimskem parlamentu (1921 - 1923), pisec, urednik in publicist.

Rodil se je 1.1.1889 v Trstu, v rojanski župniji kot peti izmed osmih otrok (med temi je bila tudi glasbenica in skladateljica Breda poročena Orel). Oče je bil Josip Šček, strojevodja Južne železnice (med Dunajem, Ljubljano in Trstom), doma z Gradišča pri Vipavi, od "zgornjih" Ščekovih hišna številka 14. Mati je bila Vincencija Kante iz Velikega dola pri Komnu. Po očetu je bil Virgil Šček pravi Vipavec, na katerega je lahko ponosna ne samo Vipava ampak cela Primorska.

Mladi Virgil je obiskoval nemško osnovno šolo in realko v Trstu in pozneje v Gorici z nemško maturo leta 1909. Pet let kasneje je v Gorici opravil tudi slovensko maturo. Leta 1910 je nenadoma stopil v goriško bogoslovje.

Kot dijak je v Gorici videl, da so Slovenci povsod zapostavljeni. Vrgel se je v delo za obrambo pravic slovenskega jezika in naroda. Samouk se je učil slovenskega knjižnega jezika. Včlanil se je v slovenska društva in začel pisati v tedanje liste in revije: Soča, Omladina, Edinost, Slovenski branik, Kmečki glas, Slovenec. Po vsej Sloveniji je organiziral nabirko za slovensko šolo v Gorici - na Blanči. Res so jo odprli leta 1920. Obiskoval

je Beneško Slovenijo in mons. Trinku nosil slovenske knjige. V sedmem razredu (danes tretji letnik srednje šole) je postal tajnik Slovenske Dijaške zveze in ustanovil sedem odsekov, med temi dramski, pevski in pisateljski.

Za njegov vstop v bogoslovje je bil odločilen stik z odličnimi duhovniki na Primorskem, ki so poleg dušnega pastirstva ustanavljali tudi slovenska prosvetna društva, čitalnice, posojilnice, knjižnice in Marijine družbe. Nadvsega je prevzelo krščansko socialno gibanje Janeza Evangelista Kreka. Tedaj je jasno spoznal obe vodilni stranki na Slovenskem: Narodno napredna ali Liberalna je stranka velikih besed, SLS (Slovenska ljudska stranka) ali Klerikalna pa je stranka dela, kjer so duhovniki povezani z ljudstvom. Ob zgledih delavnih slovenskih duhovnikov in ob materini vernosti se je Virgil leta 1910 odločil, kakor sam piše: "Šel bom v bogoslovje, postal bom duhovnik, da bom čimveč naredil za slovenski narod." To obljubo je izpolnil v polni veri. 7. julija 1914 je tržaški škof Andrej Karlin v stolnici Sv. Justa posvetil v mašnika Virgila Ščeka in Boža Milanovića, poznejšega voditelja istrskih Hrvatov pod Italijo. Oba sta vse življenje združevala krščanstvo in narodnost v neločljivo celoto; delo za narod sta štela kot dolžnost duhovniškega poklica - po zgledu svetih bratov Cirila in Metoda: služiti Cerkvi in narodu.

Ščekovo duhovniško delo

Virgil Šček je duhovniško delo opravljal z veliko resnobo in zavzetostjo:

- v Trstu pri sv. Ivanu (1914 - 1917)
- v Trstu pri Starem sv. Antonu (1917 - 1918)
- v Lokvi pri Divači (1918 - 1920)
- tajnik duhovniškega društva "Zbor svečnikov sv. Pavla" (1920 - 1921)
- državni poslanec v rimskem parlamentu (1921 - 1923) in tajnik KTD (katoliško tiskovno društvo) v Gorici (1923 - 1927)

- župnijski upravitelj v Avberu pri Tomaju (1927 - 1940)
- zadnjih sedem let je bolan preživel pri prijatelju Tonetu Požarju, takratnemu župniku v Lokvi pri Divači - do smrti 6. julija 1948. Pokopan je v Avberu.

Dušno pastirstvo je Virgil Šček uravnaval po krščanskih socialnih smernicah Janeza E. Kreka in spretno bogatil z intenzivno socialno, kulturno in publicistično dejavnostjo. Začel je v Trstu, nato razširil na vso Primorsko. V Trstu je med prvo svetovno vojno videl štrahotno gmotno in duhovno revščino. Skušal je odpomoči z modernimi prijemi: poleg dela v Cerkvi je obiskoval družine, zlasti bolnike, organiziral slovenske dijake, da so nabirali denar in hrano za lačne. V slovenskih društvih je imel nad sto narodnoobrambnih govorov, branil je slovenske pridige v tržaških cerkvah. V Lokvi se je tesno povezal s Kraševci z nazornimi pridigami in s prijaznim pristopom do ljudi. Raziskoval in zapisoval je starožitnosti, zanimive osebnosti in družine, stare narodnostne in umetnostne spomenike. Budno je spremljal politično in narodnostno stanje na Primorskem, beležil krivice, ki so jih Italijani povzročali našim ljudem. Vse to je zapisal v štirinajst debelih zvezkov "Paberkov", ki jih je pisal prav do smrti.

Dušno pastirsko delo je najdlje opravljal v Avberu - 14 let. Iz male

Ščekov odnos do staršev

Od svojih staršev je Virgil prejel vse temeljne vrednote: trdno narodno zavest, delovno vnemo, natančnost in točnost do minute in globoko vernost. V Paberkih, II. zvezek, spoštljivo opisuje najprej svojega očeta: Josip Šček se je rodil 1852 na Gradišču pri Vipavi, umrl pa 28. maja 1934. Obiskoval je ljudske šole slovenske in nemške. Postal je strojevodja Južne železnice. Zaradi zvestobe in natančnosti so ga pri železniški upravi visoko cenili. Smel je voziti avstrijsko cesarsko družino: cesarja Franca Jožefa, cesarico Elizabeto in cesarjeviča

kraške župnije je napravil vzorno občestvo v verskem in narodnostnem oziru. Obnovil je župnijsko cerkev, povabil slikarja Toneta Kralja, da je v njej ustvaril monumentalne stenske slike Kristusa, zavetnika sv. Miklavža in sv. Cirila in Metoda, vse slike v tedaj novem ekspresionističnem slogu. Po Ščekovi zaslugi je Tone Kralj poslikal še 43 cerkva na Primorskem. Ob župnijski cerkvi je Šček zgradil katoliški dom z dvorano za slovenski krščanski nauk in za duhovne vaje deklet in žena. Organiziral je dekleta v Dekliško zvezo, prirejal slovenske igre, širil po družinah slovenski verski tisk. Posebno skrb je namenil mladim. V avberskem župnišču je zbiral slovenske dijake, jim delil knjige, jih navduševal za slovensko književnost. Nekatere fante je poslal v Koper in Gorico v semenišče; dva sta postala duhovnika, drugi zavedni slovenski izobraženci.

Vsa leta pa je bil v velikih sporih z Italijani, zlasti s fašisti. Obsojen je bil na hišni "confin" (pripor) v mejah avberske župnije. Vedno bolj so mu grozili s smrtjo, če se ne umakne s Krasa. Tako je v maju 1941 prišel v Lokev in tam ostal do smrti.

Rudolfa z Dunaja v Trst. Ko je leta 1885 tretjič pripeljal cesarja do sekunde točno na Tržaško železniško postajo, mu je cesar podaril zlato uro. To je Virgil podedoval in rad pristavil, da je po očetu podedoval tudi točnost in rodoljubje.

12. septembra 1882 je oče peljal poseben vlak do Ronk. Tam so avstrijski orožniki pripeljali zvezanega italijanskega iredentista in terorista Viljema Oberdanka. Pri njem so našli bombo, s katero je hotel ubiti cesarja. Jože Šček ga je peljal z vlakom do Trsta. Tam so Oberdanka obsodili na

smrt in ga obesili. Dan pred smrtjo ga je v ječi obiskal slovenski duhovnik, vojni kurat dr. Ivan Tul, da bi ga spovedal. Oberdank pa je duhovniku pljunil v obraz. Temu Oberdanku so italijanski fašisti leta 1936 v Trstu postavili velik spomenik in po njem imenovali trg "Piazza Oberdan". Tedaj so fašisti zahtevali od tržaškega škofa Alojzija Fogarja, naj spomenik blagoslovi. Škof pa je odgovoril, da ne bo blagoslovil spomenika ubijalcu. Ta zavrnitev je škofa Fogarja stala izgon iz Trsta. Škof Alojzij Fogar, Furlan po rodu, je bil svetniški škof in velik prijatelj Slovencev, saj jih je branil pred fašističnim nasiljem.

Vrnimo se k Virgilu Ščeku. Šček piše dalje: Moj oče je bil tudi globoko veren in molitven kristjan. Vsako nedeljo je šel k maši in h krščanskemu nauku, vsak večer je molil rožni venec, do revežev je imel nenavadno darežljivo roko. Umrli in pokopani so v Avberu.

Še bolj ganljivo Virgil opisuje svojo mater: Moja mati, Vincencija Kante se je rodila leta 1850 na Velikem dolu pri Komnu. Njen stari oče Tomaž je bil v vasi edini pismen človek: bral je slovenske knjige, zbiral in zapisoval stare narodne pesmi, od katerih je moja mati mnoge znala na pamet. Mati je živela več let v Trstu, ko slovensko ljudstvo v mestu še ni bilo narodnostno prebujeno. Moja mati je mnoga dekleta, zlasti služkinje, navduševala za slovenstvo. Ko so se v Trstu omožile, so po zaslugi moje matere ostale Slovenke. Vsaka nova slovenska šola, novo društvo, gledališka predstava je moja mater spravila v dobro voljo. Ko je vsako leto šla po Mohorjeve knjige ter plačala en goldinar za naročnino, je zmeraj dodala še 10 soldov z besedami "To naj bo za slovenske šole." V Trstu takrat ni bilo slovenskih šol, ampak le

nemške in italijanske. Tedaj nas je mati doma učila slovensko moliti, brati in peti.

V začetku tega stoletja so Slovenci sami v Trstu zgradili Narodni dom, ponosno palačo, v kateri je bila gledališka dvorana, knjižnica, čitalnica, hranilnica, telovadnica in restavracija. Mati me je peljala tja in ponosno rekla: "Glej sinek, Slovenci nismo tako revni delavci in kmetje; imamo tudi izobražene ljudi. Glej poslanca Ribara, Spinčiča, Mandiča, Gregorina!"

Ko so 13. julija 1920 italijanski fašisti zažgali Narodni dom v Trstu, je bil to za Slovence pravi sodni dan. Mati je pravila: "Gorelo je več dni. Tri dni sem doma jokala. Slednjič sem šla tja dol. Ko sem dospela na trg pred Narodnim domom in zagledala razvaline in črne zidove, me je obšla slabost. Najraje bi zavpila in zaklela, pa sem se bala okoli stoječih fašistov. Tedaj mi šine v glavo dobra misel. Zagledala sem znanko in jo zaprosila: 'Gospa, spravite mojo denarnico za hip v svoj žep!'. Nato sem se obrnila proti pogorišču ter začela vpiti: 'Figure porche! Naj vas strela ubije!' Brž pritečeta dva oborožena fašista: 'Zakaj kričite?', jaz pa: 'Ukradli so mi denarnico! Reva, nimam več solda!' Onadva sta rekla: 'Poveretta (reva), potrpite!' Jaz pa sem si dajala duška in še bolj vpila."

Ob materini smrti leta 1938 je sin Virgil dal natisniti na spominsko podobico: "Draga mati, ti si nas učila Boga spoznavati, Njega častiti, svoj narod požrtvovalno ljubiti, neutrudno delati, križe bogovdano nositi - in si svoj nauk z zgledom potrjevala. Draga mati, samo Bog te more poplačati; uživaj nebesa, saj si jih zaslužila." Na avberskem pokopališču počivajo štirje člani Ščekove družine: Josip Šček, Vincencija Šček, Virgil Šček in Breda Šček.

(nadaljevanje prihodnjič)

Tone Požar

Center za usposabljanje invalidnih otrok se predstavi

DAN ODPRTIH VRAT CENTRA ZA USPOSABLJANJE INVALIDNIH OTROK "JANKA PREMRLA VOJKA" VIPAVA

Vrata naše ustanove so široko odprta sleherni dan - za obiske, za nove ideje in zamisli, za dobre želje, za dobro besedo ali stisk roke.

Dan odprtih vrat je priložnost za spoznavanje, sprejemanje in razumevanje drugačnosti.

3. decembra 1993 smo jih odprli tudi zato, ker je generalna skupščina OZN na posebnem zasedanju sprejela resolucijo, da bo ta dan vsako leto obeležen kot mednarodni dan invalidov.

Povabili smo širok krog ljudi: strokovne delavce naše občine, krajanje in otroke Vipave, vse, ki jih zanima naše življenje in delo.

V posameznih delavnicah so se odvijale naslednje dejavnosti:

PLESNO - GLASBENA DELAVNICA

Učenci so izbirali "naj popevko" Centra; prinesli so svoje kasete in predlagali skladbe, iz katerih so sestavili top lestvico. Učenci so na izbrano glasbo izvajali tudi plesne točke.

KULINARIČNA DELAVNICA:

V šolskem učnem stanovanju so učenci pripravljali in gnetli testo za pecivo, ki so ga popoldne že ponudili gostom. V delo so se vključili tudi obiskovalci.

Čas pred Miklavžem je bil to - in spekle se je veliko hudičkov, za katere je bilo potrebno testo oblikovati, stiskati, rezati, postavljati paličice in vstavljati rozine za oči. Prijeten vonj, ki se je ob peki razširil po vseh prostorih, je privabil veliko obiskovalcev.

LIKOVNA DELAVNICA

Tu so nastale slike na temo "Zimsko veselje", ki so jih nato razstavili v avli, nekaj otrok pa je izdelovalo novoletne vizitke.

SLIKANJE NA SVILO

Delo v tej delavnici je steklo, ko so robčke in rute iz surove, že zarobljene svile, z bucikami pripeli na lesene okvirje.

Svilo je bilo potrebno najprej navlažiti, nato pa so nanjo s čopiči nanašali barvo. Slikali so po predlogi vzorca, ki so ga že prej narisali. Nekaj vzorcev je pa je nastajalo kar sproti.

Poslikano svilo so posušili, nato pa še enkrat oprali in zlikali. Izdelke so dodali k zbirki robčkov in svilenih rut nešteti barv in neponovljivih vzorcev.

Skoraj vsi oblikovalci so želeli svilene izdelke kupiti, a najprej so šli na razstavo v avlo centra.

DELAVNICA ROČNIH DEL

S pomočjo spretnih mentoric so učenci izdelovali snežake iz papirja in jih postavili na papirnato sneženo pokrajino.

OBLIKOVANJE GLINE

Glino je bilo treba najprej dobro pregnesti, nato pa so oblikovali kroglice, kačice in ploskve in pod spretnimi in malo manj spretnimi prstki so nastajale vazice, ptički, obeski za novoletno jelko, snežaki in abstraktne skulpture.

RAČUNALNIŠKA DELAVNICA

Še vedno imamo v računalniški učilnici premalo računalnikov, da bi lahko zaposlili vse vedoželjne učence. Tako so eni igrali različne zabavne igrice, drugi so s pomočjo printerja izdelovali novoletne čestitke, ostali pa so delali z različnimi didaktičnimi programi. Mentorji pa so obiskovalcem odgovarjali na vprašanja in razlagali smotre in cilje dela z računalnikom.

NOVINARSKA DELAVNICA

Vsi člani novinarskega krožka so bili na dan odprtih vrat še posebej aktivni. Obiskovali so vse delavnice in beležili dogajanja, svoje prispevke pa nato poslali v različna glasila in na radio.

"IGRAJMO SE SKUPAJ"

je bilo geslo za naše popoldansko druženje z otroki iz naše okolice. Skupina deklic iz Ajdovščine je pripravila kratek glasbeni program: igrale so na klavir, saksofon in flavto. Posebno živahno pa je bilo, ko so prišli učenci 1., 2., in 3. razreda vipavske osnovne šole. Skupaj smo se igrali, se spoznavali ob skupnem prepevanju in igranju gibalnih igranic in se pomerili v različnih tekmovanjih.

Upamo, da so obiskovalci od nas odhajali bogatejši za mnoga spoznanja: da smo tudi mi del življenja, da znamo, hočemo in zmoremo marsikaj.

Nismo ustvarili velikih reči, ampak majhne stvari z veliko ljubezni.

Zdenka Fučka, ravnateljica

SPECIALNA OLIMPIADA SLOVENIJE JUNIJA 1994 V VIPAVI

Specialna olimpiada je posebno športno - kulturno - socialno gibanje, namenjeno osebam z motnjo v duševnem razvoju. Vključuje osebe, ki jih označujemo kot osebe z zmerno oz. težjo motnjo ter osebe s kombiniranimi motnjami.

Program tega gibanja je namenjen:

- osnovni rehabilitaciji
- ohranjanju splošnih psihofizičnih sposobnosti
- ustvarjalni izrabi prostega časa

Gibanje se je začelo v ZDA na pobudo družine Kennedy z ustanovitvijo prvega športnega tabora, leta 1968 pa so bile prve športne igre. Udeležilo se jih je 26 ameriških držav in Kanada. Temu gibanju se je 1968. pridružila Francija, nato še Anglija, Švica in številne druge države. Danes je gibanje zajelo domala že vso Evropo.

Osnova gibanja je športni program. Enako pomembna pa sta kulturni in socialni program, ki športni program spremljata.

Vsi športi so razdeljeni na štiri podskupine:

1. Razvojni program: namenjen je otrokom do 8 let starosti ter osebam s kombiniranimi motnjami, zaradi katerih se ne morejo vključevati v druge športne aktivnosti.

2. Letni program: to so letne igre Specialne olimpiade. Tekmovanja potekajo v naslednjih športih:

- atletika
- košarka
- kegljanje
- gimnastika
- nogomet
- kotalkanje
- rokomet
- tenis
- odbojka

3. Zimski športi:

- alpsko smučanje
- nordijsko smučanje
- hitrostno drsanje
- hokej

4. Demonstracijski program:

Preden nek šport postane uradni šport, mora prestati preverjanje glede na primernost in varnost. Postopek je dolg in strog. Predlagati ga mora najmanj 18 držav in predstaviti njegovo uporabnost. Pravila izpopolnjujejo in dopolnjujejo športniki, športni teoretiki in znanstveniki.

Demonstracijski športi so:

- badminton
- golf
- dviganje uteži
- namizni tenis
- timski rokomet

Igre se organizirajo na lokalni, regionalni, državni in nacionalni ravni.

Športni program vsebuje razen športov tudi:

- prijateljska srečanja
- predstavitev veščin
- program specialne olimpiade v ožjem smislu - tekmovanje.

Tekmovanja potekajo na raznih stopnjah, tekmovalci pa so razdeljeni glede na starost, spol in rezultate s predtekmovanj v podskupine.

Čar teh iger je v tem, da ima vsak tekmovalec možnost pomeriti se s sebi enakim in doživeti uspeh. Na otvoritvi iger se izreka slavnostna zaprisega: "Pustite mi zmagati, a če zmagati ne morem, dopustite, naj pogumno poskusim."

Treba je poskrbeti za varnost tekmovalcev, prevoz, sprejem ekip, namestitev, hrano, pijačo, sprejem spremljevalcev in zdravstveno varstvo.

Športni program spremlja tudi kulturni program. Igre se pričnejo s slovesno otvoritvijo, sledijo slovesnosti ob podelitvi medalj, nagrad, priznanj. Kulturni program poteka ob večernih urah za tekmovalce in spremljevalce. Organizirana je slavnost ob koncu iger. Tekmovalci spoznavajo kulturno - zgodovinske znamenitosti kraja, v katerem igre potekajo.

Najvažnejši del celotnega programa pa je informiranje javnosti. S pomočjo le-tega se širijo pozitivna spoznanja o osebah z motnjo v razvoju, pridobivajo se novi prostovoljci, spodbuja se pridobivanje materialnih sredstev. Igre osveščajo okolje.

Doslej so bile izvedene naslednje igre:

- 8 letnih svetovnih iger Specialne olimpiade (leta 1991 v Minnesoti, katerega se je udeležila tudi ekipa iz Slovenije in osvojila nekaj medalj);
- 5 zimskih svetovnih iger (leta 1993 so bile prvič izven Amerike, v Avstraliji); teh iger se je s slovensko ekipo udeležila tudi naša gojenka Danjela Filipčič in osvojila zlato medaljo;
- 5 evropskih iger

Special Olympics Slovenije priznava Special Olympics International kot vrhovno telo v mednarodnem Special Olympics gibanju ter spoštuje njegove akte in odločitve.

Special Olympics Slovenije je od leta 1992 član oziroma sestavni del Olimpijskega komiteja.

V našem Centru se usposabljujejo otroci z možgansko motorično prizadetostjo. Telesno prizadetost različnih stopenj in oblik spremljajo še dodatne motnje, ki se pojavljajo v različnih kombinacijah; umska nerazvitost, motnje pri vidu, sluhu in govoru; epilepsija, čustvene in vedenjske motnje. Pri mnogih otrocih je motena tudi prostorska orientacija in vizuelno motorična koordinacija.

Različne vrste gibalnih motenj (spazem, otaxio, atetoz) so posledica nepravilne mišične napetosti, ki onemogoča skladno delovanje mišic. Okvarjeni tonični refleksni mehanizmi iz otroškega obdobja zavirajo razvoj normalnega gibanja, s tem pa neposredno tudi kognitivni in socialni razvoj. Na samo možgansko poškodbo težko vplivamo, simptome skušamo premostiti z različnimi terapevtskimi postopki.

Otrokom ponujamo različne oblike motivacije za veselje do gibanja.

V smislu kvalitete gibanja se v našem Centru že nekaj let načrtno ukvarjamo s športno rekreacijo, ki vključuje: atletiko, smučanje, plavanje in kolesarjenje.

Dejavnost vodi in načrtuje team specialnih pedagogov in terapevtov.

V šolsko športno društvo je vključenih osemnajst otrok z različnimi gibalnimi sposobnostmi in različnih starosti.

Treningi potekajo v zimskem času v telovadnici. Program zajema vaje za orientacijo v prostoru, za izboljšanje ravnotežja, koordinacije, ritmično gibanje, vzdržljivost, hitrost reakcije ter igrice za sprostitvev.

V pomladanskem času pa imamo treninge na športnem stadionu, kjer treniramo tek, štafeto, skok v daljino, kolesarjenje.

Plavalni tečaj organiziramo v pokritem bazenu v hotelu Maestozo v Lipici, kar nam zaradi oddaljenosti vzame veliko časa, vendar pri tem vztrajamo že več let, saj se zavedamo, da je plavanje aktivnost, ki zelo ugodno vpliva na otrokov telesni in psihofizični razvoj in mu daje možnost, da si izoblikuje pozitivno telesno in duševno samopodobo.

S skupino osmih otrok se že 6 let udeležujemo letnih iger Special Olympics Slovenije, kjer smo dosegli vidne rezultate, saj smo osvojili že 20 medalj.

Poleg letnih iger tekmujemo tudi na zimskih igrah. Zato več let organiziramo šolo smučanja. V šolskem letu 92/93 smo organizirali šolo smučanja na Pohorju. Izvajali smo šolo za začetnike.

Otroke smo navajali na hojo po snegu, na smuči, uporabo palic, drsenje po snegu, prestopanje, padanje in vstajanje. Otroci, ki so začetne elemente že obvladali, so se učili osnovnih elementov smučanja na položnem terenu.

Bivanje na snegu je za otroke nova izkušnja, ki jim poleg gibalnih sposobnosti omogoča tudi pridobivanje znanja o zimski naravi, hkrati pa otroci premagujejo strah, krepijo samozavest in doživijo uspeh.

Sodelovanje na igrah Special Olympics daje otrokom možnost pomeriti se s športniki vrstniki, doživeti uspeh in tkati nova prijateljstva.

Sredstev za športne dejavnosti naš Center nima, zato nam izvedbo teh programov omogočajo sponzorji. Ob tej priložnosti se vsem še enkrat toplo zahvaljujemo.

V šolskem letu 93/94 bo naš Center organizator VII. letnih iger. Teh iger se bo udeležilo okrog 200 tekmovalcev in spremljevalcev iz Slovenije in držav skupnosti Alpe - Jadran. Igre bodo potekale na stadionu v Vipavi in športnem centru Police v Ajdovščini, dne 17. in 18. junija. Obsegale bodo kulturno-zabavno srečanje udeležencev in tekmovanje v: atletiki, kolesarjenju, plavanju, namiznem tenisu, košarki in vožnji z invalidskimi vozički.

Organizacija iger nas že sedaj v veliki meri zaposluje. Računamo tudi na vašo pomoč. Če nam želite pomagati z denarnimi sredstvi ali kako drugače, se oglasite v Centru ali po telefonu.

Vse krajanje in občane vljudno v a b i m o, da si 17. in 18. junija 1994 ogledate naše igre, kajti tako prisrčnih srečanj ne gre zamuditi.

Tanja Princes

Irena Kranjc

Sonja Vidmar

PROGRAM IGER

V petek, 17. junija, se bodo vse tekmujoče ekipe zbrale na stadionu v Vipavi, kjer se bo ob 15. uri slovesna otvoritev iger.

V mimohodu se bodo predstavile vse ekipe in sodniki, ob olimpijski zastavi bodo vsi tekmovalci zaprisedgli, igre pa bo nato otvoril minister za šolstvo in šport, dr. Slavko Gaber.

Po tej slovesnosti se bodo začela prva tekmovanja:

- tek na 100m,
- tek z vozički na 100m,
- skok v daljino,
- met žogice in kolesarjenje,

Vse ekipe bodo po končanem tekmovanju odšle v Ajdovščino, kjer bo v hotelu Planika večerja in zabavni program. Tekmovalci bodo prenočili v dijaškem domu v Ajdovščini.

Naslednji dan, v soboto, se bodo odvijala tekmovanja:

- v košarki in namiznem tenisu v dvorani športnega centra Police,
- plavanje v bazenu v Postojni.

Zaključek iger bo spet na stadionu v Vipavi. Podelili bomo medalje, predali olimpijsko zastavo in igre zaključili s kosilom v hotelu Adria v Vipavi.

Želimo, da bodo igre Specialne olimpiade osrednji dogodek meseca junija - ne samo v Vipavi, ampak vsej Vipavski dolini - in da boste krajani Vipave s svojo udeležbo na igrah kot gledalci prispevali k športnemu in prijateljskemu vzdušju.

Torej - vabljeni na 7. letne igre Specialne olimpiade Slovenije.

Zdenka Fučka, ravnateljica

Iz naše KS

Nova občina?!

Že Ustava iz leta 1991 je napovedovala spremembe na področju državne uprave in lokalne samouprave. Po vseh zapletih je Državnemu zboru uspelo sprejeti Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah in Zakon o referendumu za ustanovitev občin. Navedeni zakoni urejajo ustanovitev, volitve in pristojnosti novih občin. Z uveljavitvijo Zakona o lokalni samoupravi prenehajo vse funkcije sedanje upravne ureditve, kar pomeni, da ni več sedanjih občin in krajevnih skupnosti. In že se nam postavlja vprašanje, kakšne pristojnosti bo imela nova občina?

Najprej je potrebno ločiti od sedanje občine funkcije, ki jih bo po 30.6. ali 31.12.94 prevzela državna uprava in bo nova občina (ne glede na velikost) imela minimalen vpliv na posamezne odločitve. Naštel bi samo nekaj uslug, ki jih urejamo "na občini" in bodo v bodoče v pristojnosti državne uprave: izdaja in podaljšanje potnega lista, izdaja in podaljšanje osebne izkaznice, kopija katastrskega načrta - mapna kopija, registracija ali prepis vozila, izdaja lokacijskega in gradbenega dovoljenja in druge.

Državna uprava bo imela tudi v bodoče (vsaj začasno) izpostave na sedežih sedanjih občin, kjer so zagotovljeni prostori in oprema. Nekatere zadeve pa se bodo lahko urejale tudi na področju novih občin. Katere in v kakšnem obsegu, bo stvar dogovorov med občino in državo.

Zakon o lokalni samoupravi določa, da občina za zadovoljevanje svojih potreb opravlja med drugim tudi naslednje naloge:

- upravlja občinsko premoženje;
- omogoča pogoje za gospodarski razvoj občine;
- predpisuje lokalne davke in kazni za kršenje občinskih predpisov;
- načrtuje razvoj občine;
- ustvarja pogoje za gradnjo stanovanj in skrbi za povečanje najemnega socialnega sklada stanovanj;
- skrbi za varstvo zraka, tal, vodnih virov, za varstvo pred hrupom, za zbiranje in odlaganje odpadkov in opravlja druge dejavnosti varstva okolja;
- ureja in vzdržuje vodovodne in energetske komunalne objekte;
- gradi, vzdržuje in ureja lokalne javne ceste, javne poti, rekreacijske in druge javne površine;
- opravlja nadzorstvo nad krajevnimi prireditvami;
- organizira komunalno-redarsko službo in v skladu z zakonom skrbi za javni red in mir;

- skrbi za požarno varnost in organizira reševalno pomoč;
- organizira opravljanje pokopališke in pogrebne službe;

Ali na kratko: bodoči občinski svet občine bo predstavniški in normativni organ kot sedanja občinska skupščina, seveda v okviru novih pristojnosti občine.

Krajevna skupnost bo tudi po novem zakonu možna, vendar le kot skupina občanov, ki jih vežejo posamezni skupni interesi, torej bodo pristojnosti drugačne - ožje in kar je pomembno, ne bo več razpolagala s finančnimi sredstvi (žiro računom). Od česa bo občina živela in delala?

Zakon navaja, da se občine financirajo iz lastnih virov (najemnine na občinsko premoženje ...), sredstev države in zadolžitve. Občina torej direktno ni vezana na podjetja v občini in ne na plače delavcev. Če le-ta ne bo imela dovolj lastnih sredstev, bo razliko do 90% povprečne porabe dodala država. V ilustracijo naj navedem, da že sedanji občini Ajdovščina država nakazuje preko 20% sredstev za normalno delo.

Kakšna bo nova občinska uprava?

Organi občine bodo: občinski svet, župan, najmanj en občinski odbor in nadzorni odbor.

Število članov občinskega sveta bo odvisno od števila prebivalcev v občini. Člani sveta so voljeni na neposrednih volitvah in sprejemajo odločitve iz pristojnosti, ki pritičejo občini. Župan, ki je prav tako izvoljen neposredno, pa te odločitve izvaja in hkrati predstavlja občino. Člane občinskega in nadzornega odbora voli občinski svet izmed svojih članov in občanov.

Organizacija in delovno področje občinske uprave (zaposlenih "na občini") določi občinski svet na predlog župana. Občinsko upravo praviloma vodi župan, lahko pa tudi tajnik, ki ga imenuje občinski svet na predlog župana.

Kakšni so cilji nove organizacije?

Cilje te reorganizacije bi lahko strnili v nekaj kratkih točk, in sicer:

- pristojnosti občinske in državne uprave bodo jasno razdeljene;
- v manjših skupinah se lažje uveljavljajo interesi;
- občina se bo približala prebivalcem;
- vpliv ljudi na delo občine bo večji;
- reorganizacija bo dala občine, ki so primerljive z zahodnimi.

Kaj to pomeni za Vipavo in okolico?

Po predlogi, ki so jo izdelali strokovni organi države, naj bi iz sedanje občine Ajdovščina nastali dve ali pogojno pet občin: Ajdovščina in Vipava; pogojno Dobravlje - Črniče, Col in Podnanos.

Omejil bi se na občino Vipava, ki naj bi bila sestavljena iz naslednjih krajevnih skupnosti: Budanje, Dolga poljana, Erzelj, Goče, Gradišče, Lozice, Lože-Manče, Podnanos, Podraga, Slap, Vipava in Vrhpolje. Občina bi štela približno 5.800 prebivalcev. (Glede na število prebivalcev v drugih občinah bi sodila med povprečno velike občine.) Če izhajamo iz sredstev, ki jih je občina Ajdovščina dobila v proračunu v letu 93, bi nova občina imela na razpolago cca 110 milijonov SIT.

Po nekaterih razmišljanjih bi imela do 7 zaposlenih. Seveda pa je to število odvisno od organizacije dela v upravi po zamisli župana in občinskega sveta. Sodim, da bo občina, če bo občinski svet dovolj aktiven in bo prevzel odgovornost za pripravo ključa delitve občinske pogače nase, imela lahko še manj zaposlenih in tako več sredstev za investicije, vzdrževanje, ... Prav gotovo pa je poklicno jedro lahko temeljni generator ustvarjalnosti. Občinski svet bi bil sestavljen predvidoma iz 17 članov, ki bi

se glede na določbe zakona volili v eni enoti. To pa pomeni, da bodo morali predlagatelji kandidatov za občinske svetnike poskrbeti, da bodo na listi kandidatov vključeni predstavniki čimveč krajev.

Še v razmislek čisto na koncu.

Novo občino predvideva strokovno gradivo Državnega zbora. Tako razdelitev sta podprla ajdovski Izvršni svet in Občinska skupščina. Bodoča občina Vipava je geografsko, demografsko pa tudi komunalno zaključena celota, ki ima eno matično osnovno šolo, zdravstveno ambulanto, dva poštna urada ... Težave in potrebe prebivalcev tega območja so si bolj podobne in enotne kot v sedanji občini. Ljudje bodo lažje reševali skupne težave. S tem pa bo občina hitreje napredovala in zadovoljevala potrebe občanov.

Seveda pa je teritorialna organiziranost odvisna od opredelitev zborov volilcev in izida referendumu, ki bo 22. maja 1994 v vseh krajevnih skupnostih države Slovenije.

PREDSEDNIK OBČINSKE SKUPŠČINE

Mitja LAVRENČIČ

FINANČNO POROČILO ZA LETO 1993

PRIHODKI:

Presežek prihodkov iz leta 1992	SIT	685.601,70
Prihodki iz proračuna		1.565.765,00
Prihodki od najemnin (Šabani in Medija)		58.380,00
Prihodki od obresti		29.898,30
Prihodki občanov za asfalt		209.610,00
Prispevki za razstavo stare opreme		114.000,00
Drugi prihodki		5.000,00
PRIHODKI SKUPAJ:		2.668.255,00

ODHODKI:

Čistilna sredstva	SIT	11.842,70
Pisarniški material		9.554,40
Drobni inventar - odpis		1.943,80
PTT storitve		2.407,00
Vipavski glas - stroški tiska		46.160,00
Delo po pogodbi		187.500,00
Ureditev mrliške vežice		300.000,00
Razstava stare opreme		146.855,50
Elektrifikacija Zemona		187.323,00
Asfaltiranje (Tabor, Titov trg, adapt. mostu)		1.324.301,10
Ureditev peš poti v ulici I. Ščeka		100.000,00
Nabava cvetličnih korit		63.180,00
Razno (drobljenec, barve, žveplo - po sklepih Sveta KS)		113.526,00
Najemnina prostora		36.483,00
Čiščenje prostora		23.549,00
Amortizacija		5.046,00
Revija OBRAMBA (ena št. v letu 93)		330,00
Bančne storitve		3.745,65
Zavarovalna premija		3.607,00
Davki in prispevki od dela po pogodbi		20.825,00
Davek od najemnin (Šabani in Medija)		2.780,00
ODHODKI SKUPAJ :		2.590.959,15

Razlika med prihodki in odhodki za prenos v naslednje leto SIT 77.295,85

FINANČNO POROČILO SAMOPRISPEVKA ZA LETO 1993

PRIHODKI:

Presežek iz leta 1992	SIT	5.301.190,70
Dotok sredstev v letu 1993		386.354,10
Obresti		1.745.696,20
SKUPAJ PRIHODKI:		7.433.241,00

ODHODKI:

Vzdrževanje stare OŠ	SIT	6.658.753,20
Bančne storitve		1.415,60
SKUPAJ ODHODKI:		6.660.168,80

Razlika med prihodki in odhodki za prenos v naslednje leto	SIT	773.072,20
Od tega:		
Nakazilo ITB	SIT	3.046,70
Vezava pri VIPI		490.000,00
Stanje na računu		70.844,40
Aktancija ZIDAR-ju Vipava		250.000,00
		813.891,10
minus dolg ZIDAR-ju		- 40.818,90
		773.072,20

POSLUŽUJMO SE SVOJEGA GLASILA

Malo je krajevnih skupnosti, ki se lahko pohvalijo s svojim glasilom, kakor se lahko mi z našim VIPAVSKIM GLASOM. Tako nam je dana možnost, da v njem razgrnemo naša hotenja, želje in negotovanja. Tudi dobrohotna graja je dobrodošla. Naša krajevna skupnost se kot vse ostale sooča z mnogimi tekočimi in dolgoročnimi nalogami, ki jih je pripravljena v svojem prostem času reševati le peščica ljudi. Glede na to bi bilo zaželeno, da zadeve, ki nas žulijo, poskušamo rešiti doma: bodisi na sestankih bodisi v svojem glasilu, še posebno to velja za tiste, ki niso preverjene.

Ne pljuvajmo v lastno skledo!

Februarja 1993 smo prejeli na sedež KS zahtevo 45 podpisnikov za preimenovanje Titovega trga in nekaterih drugih ulic. Zato in zaradi nekaterih pisnih in ustnih predlogov posameznikov je Svet KS Vipava sprejel stališče, da se da predlog v obravnavo širšemu krogu ljudi, kar smo objavili že v 24. št. Vipavskega glasa. Glede na to, da je 25. št. Vipavskega glasa izšla, preden se je Svet ponovno sestel, smo v njej obvestili krajanе, da bo sklep Sveta KS o preimenovanju Titovega trga in ulic izobešen na oknu KS. Seja, na kateri je bilo sprejeto dokončno stališče o preimenovanju Titovega trga, je bila 24.9.1993. Člani so se odločili, da se Titov trg preimenuje v GLAVNI TRG. Imena ostalih ulic so ostala nespremenjena.

Stališče je bilo izobešeno na oknu KS Vipava mesec dni kakor doslej vse ostale informacije nakar je bilo konec meseca oktobra 1993 odposlano SO Ajdovščina v obravnavo in sprejem.

Zadeva je v postopku in bo obravnavana na prvi seji skupščine konec meseca marca ali v začetku aprila 1994.

Možnost, da bodo med tem časom turisti, ki obišejo naš kraj, zamenjali Josipa Broza Tita z rimskim cesarjem Titom (lat. TITUS FLAVIUS VESPASIANUS, ki je vladal 79-81), ki se ni nikoli mudil v naših krajih, ni večja, kot da bodo zamenjali revolucionarja Tita z malim planetom Tito, ki kroži okrog sonca in je bil odkrit leta 1937.

Zato zamuda glede preimenovanja trga ni tveganje, ki bi koga ogrožalo. Menim, da trenutno za naš kraj ni najbolj pomemben naziv našega trga, ko pa vemo, da je pred nami mnogo pomembnejših nalog. Med nami npr. živi mnogo ljudi, ki se soočajo s hudimi življenjskimi težavami (ekonomskimi, zdravstvenimi itd.). Za vsako stvar, tudi za preimenovanje ene ulice ali trga, je potrebna po zakonu določena procedura, torej tudi določen čas, da se zadeva uresniči. Žaželjeno bi bilo, da v korist vseh strnemo energijo in skupno, strpno rešujemo naloge, ki so pred nami in zadevajo prej ali slej slehernega krajana. Samo složno bomo lahko pripomogli k napredku našega kraja!

OBVESTILO

SO Ajdovščina ima z Elektro Gorica sklenjen dogovor, da se bodo v bodoče štirikrat letno odzivali na naše dopise (konec III, VI, IX, XII), ki jim jih bomo posredovali glede razsvetljave (pregorjene žarnice itd.), zato vas pozivamo, da se oglasite na sedežu KS osebno ali telefonično, če opazite kakšne nepravilnosti. Obenem vas opozarjamo, da so kakršnikoli posegi nepooblaščenih oseb v omrežje javne razsvetljave nezaželjeni, ker povzročajo motnje v obratovanju in so v nasprotju z varnostnimi predpisi za delo na elektroenergetskih napravah. Hvala za sodelovanje!

SNEMANJE TV FILMA

V naši KS bodo snemali TV film TANTADRUJ po noveli Cirila Kosmača in v režiji Tuga Štiglica. Snemanje se bo predvidoma začelo 6.4.1994; večinoma pa bodo delali 8., 9. in 10.4.1994 - vseh 24 ur.

Glavni del snemanja se bo odvijal na trgu P. Rušta (ta bo v času snemanja urejen v sejmišče) ter ob cerkvi in Laurinovi ulici. Zaradi tega bi bile: Beblerjeva, Laurinova in ul. V. Reharja zaprte za ves promet, v ulici M. Bajca pa se bo promet odvijal le v eno smer.

Za to snemanje bo režiser potreboval tudi 200 statistov - od otrok do upokoјencev. VABLJENI!

Svet KS

RAZSTAVA OROŽJA

V učnem centru Teritorialne obrambe v Vipavi je na ogled zasebna zbirka najdenih predmetov z bojišč Soške fronte. Uslužbenec severnoprimskega pokrajinskega štaba naše vojske Mitja Močnik je uredil in predstavil nad 500 kosov orožja, orodja, oblačil, zemljevidov in drugih pomnikov vojskovanja med Krasom in Julijci v prvi svetovni vojni. Večino predmetov je v minulih petnajstih letih med planinarjenji zbral sam, pri nastajanju razstave pa so mu priskočili na pomoč še številni darovalci. Razstava bo odprta dalj časa. Ogledujejo si jo vojaki iz vse države, po dogovoru z vodstvom centra pa častniki med vitrine z veseljem popeljejo vsako organizirano skupino "civilistov".

Predlogi in želje krajanov

POKOPALIŠČE

Ob vsakem novem pokopu na vipavskem pokopališču se dogaja, da je cvetje na sosednjih grobovih poteptano in uničeno, čeprav se delavci Komunale potrudijo in sosednji grob prekrijejo z najlonsko folijo. Ta folija pa ne more preprečiti, ba bi zemlja, nametana nanjo ne pomečkala cvetic.

Zato predlagam, da bi v okviru KS ter s pomočjo Komunale in domačih delovnih organizacij pripravili montažni oder, oziroma montažno korito, ki bi ga postavili prek sosednjega groba in bi nanj grobar metal zemljo. Tako bi ohranili grobove nepoškodovane in bi ostala okolica jame čista in lažje dostopna. Tako bi bil tudi dostop s krsto lažji.

Za izdelavo korita bi potrebovali le par cevi za nosilce ter pet ali šest elementov, ki se uporabljajo v gradbeništvu.

Marjan Vovk

VEČ KOT POTREBNO

Naši krajanji so izrazili veliko željo, da bi tudi v Vipavi lahko opravljali fizioterapijo. Ta dejavnost je sedaj le v Ajdovščini, ter je za stare in bolne daleč, pa tudi časa se veliko porabi. Primerne prostore za tako ambulanto vidijo v starih prostorih ZD, ki so sedaj prazni. Prav tako pogrešajo usluge v pedikerstvu. Vipava je središče kar nekaj okoliških vasi, zato menijo, da bi bila ustanovitev fizioterapije in pedikerskih uslug potrebna.

Torej ideja je, prostori so tudi. Zato predlagajo KS Vipava, naj poskuša te dejavnosti realizirati ali vsaj pomagati, da pridemo do tega.

Krajanji

Za dom in družino

POKUKAJMO V VIPAVSKI VELIKONOČNI "JÄRBÄS"

Bližajo se velikonočni prazniki, ki so polni pričakovanj in lepih starih običajev. Velika noč v prvotnem pomenu besede označuje noč od velike sobote do velike nedelje. Za Slovence pa je to enačba za praznik Kristusovega vstajenja. Z njim je povezan tudi blagoslov jedil ali "žegnanje" in blagoslov ognja. Obe navadi sta pri nas še vedno živi in se lepo ohranjata med ljudmi.

Hišne gospodinje imamo za veliko noč veliko dela. Treba je pospraviti vso hišo,

18. Žegen 1920

oprati vse zavese, vse poribati in pomiti, da je hiša čista. Veliko dela se nam nabere tudi v kuhinji ob štedilniku. Treba je speči potice, šarklje, bel maslen velikonočni kruh, skuhati "pršuto", obarvati jajca, da postanejo pirhi in skuhati znano velikonočno jed "žepco". Za otroke spečemo masleno štruco, oblikovano v možička, ki ima pirh v glavi, temu pravimo "menih". Ponavadi pirhe pomažemo še s koščkom slanine ali špeha, da se svetijo.

Ko je vse lepo pripravljeno in diši vsa hiša, pride velika sobota, ki jo vsi težko čakamo. Ta dan zložimo vse lepo po vrsti v naše jerbace, koše, cajne. Jedila pokrijemo z lepim čistim vezenim prtom in nesemo v našo farno cerkev sv. Štefana k blagoslovu ali "žegnanju". V cajni ne sme manjkati korenina hrena.

Vse jedi, ki smo jih položile v cajno, imajo svoj pomen ali simbol po ljudskem izročilu. Tudi "žepca", ki se dolgo kuha in sicer ne gre k "žegnanju", nas spominja na tresenje groba ob Jezusovem vstajenju.

Poglavje zase so pirhi. Ta običaj izvira iz srednjega veka, ko so morali do velike noči podložniki oddati jajca zemljiškemu gospodarju. Pirhi, obarvani v rdeče, spominjajo na Jezusove rane in kri. Vsi pa spominjajo na kockanje za Kristusova oblačila. Bel kruh daje podobo darovanja kruha pri zadnji večerji, torej nas spominja na sv. rešnje telo. Kuhana ali v testu pečena "pršuta" je simbol velikonočnega jagnjeta, korenina hrena pa nas spominja na žolč, ki ga je Kristus moral spiti na križu. Na okroglo pečena potica ali šarkelj pa predstavljata Kristusovo glavo.

Po navadi nesejo k "žegnu" pripravljeno hrano le otroci ali dekleta in žene. Naši moški pridejo raje k mizi, ko se prinesejo požegnana jedila domov.

Na veliko soboto zjutraj žegnamo tudi ogenj pred cerkvijo. Otroci nato raznosijo po domovih žerjavico in budijo gospodinje, ki jih nato skromno obdarijo. V Vipavi imamo še srečo, da nismo pometali vseh štedilnikov na drva stran, sicer bi otroci zastoj nosili oglje po hišah, kjer "kurijo" na elektriko ali pa kuhajo na plin. Blagoslovljeni ogenj naj bi vse leto varoval hišo pred požarom.

Opustila pa se je navada, ko so otroci z "drdrami" ali "ropotuljami" nadomestili zvonove, ki so na veliki petek odšli v Rim. Ropotulje pa se še valjajo po naših kaščah in hramih.

Vipavskim gospodinjam želimo, da bi jim uspele vse potice, šarklji, menihi, žepca, pršuta in da bi blagoslovljena jedila vsem dobro teknila skupaj z dobrim vipavskim vinom.

Ohranjajmo in negujmo stare običaje in šege, ki nam polepšajo naše življenje in popestrijo naš vsakdanjik.

Velika noč nam prinaša upanje na vstajenje. Tudi naše življenje je večno padanje in vstajanje, vendar nam prav zaradi vstajenja ostaja večno upanje.

Rozinov šarkelj

Sestavine: 4 jajca, 14 dkg sladkorne moke, 12 dkg ostre moke, 1/2 zavitka vaniljinega sladkorja, 5dkg rozin, maslo in kristalni sladkor za mazanje in posipanje.

3 rumenjake, 1 celo jajce, 14 dkg sladkorne moke in vaniljin sladkor penasto umešamo. Rozine očistimo, operemo, posipljemo z malo moke, jih v njej obrnemo in tako pomokane pomešamo v testo (tako rozine ne lezejo na dno). Iz beljakov stepemo trd sneg in ga skupaj z moko previdno vmešamo v testo. Nato ga damo v namazan in s kristalnim sladkorjem posipan model ter ga v ogreti pečici na prehitro spečemo. Model pokrijemo s tankim, belim papirjem, da ne potemni preveč. Ko se ohladi, potresemo z vaniljinim sladkorjem.

NARAVNA BARVILA V HRANI

Za obarvanje hrane lahko uporabimo tudi povsem naravna barvila:

- rdeče bo jedi obarval sok rdeče pese, ki ga dodamo tik preden jed serviramo
- rdeče pa lahko jedi obarva tudi koncentriran čaj iz slezovega cvetja
- rdeče bo jedi obarval tudi svež ali koncentriran paradižnik, mleta suha rdeča paprika, sladka ali ostra, pa še okus bo drugačen
- modro ali vijoličasto bo jedi obarval koncentriran borovničev sok
- zeleno barvo bo dal jedem, najrazličnejšim testeninam, špinačni sok ali kar nasekljana špinača
- z rumeno barvo lahko obarvate le jedi, ki jim žafran, ki ga boste dodali ne bo pokvaril okusa, saj je žafran močna začimba.

DOBRO JE VEDETI:

SELEN je mineral, ki je do leta 1957 veljal za strup. Potrebujemo ga za delovanje jeter, za bela krvna telesa (odpornost proti boleznim), torej za zaščito pred poškodbami celic s strupenimi snovmi iz onesnaženega okolja, kot antioksidant. Selen deluje podobno kot vitamin E proti staranju in se z njim dopolnjuje. Selen potrebujemo še za plodnost (moški), za hormone, za dober vid, zdrave oči, kožo in lase. V Evropi je selena razmeroma malo. Na področjih z malo selena je več raka in srčnih obolenj. Do pomanjkanja pride zaradi uživanja rafinirane in industrijsko obdelane hrane, zaradi onesnaženega okolja, kajenja, in pri dojenčkih, ki niso dojeni. Bogati viri selena so nerafinirana žita, mlečni izdelki, jajca, ribe, meso, sadje, zelenjava, čebula in suh pivski kvas.

ALI STE VEDELI

Ali ste že vedeli,
da bližina nekega človeka
lahko prinaša zdravje
ali zaseje bolezen,
ubija ali oživlja?

Ali ste že vedeli,
da bližina nekega človeka
lahko spodbuja k dobroti
ali nagiba k hudobiji,
poraja žalost ali veselje?

Ali ste že vedeli,
da odsotnost nekega človeka
lahko povzroči smrt,
da prihod nekega človeka
spet pokliče v življenje?

Ali ste že vedeli,
da glas nekega človeka
nekoga, ki je bil
gluh za vse,
pripravi do tega,
da spet prisluhne?

Ali ste že vedeli,
da beseda ali dejanje nekega človeka
lahko povrne vid nekemu,
ki je bil za vse slep,
ki ni videl ničesar več
ki ni videl nobenega smisla
v tem svetu in v svojem življenju?

Ali ste že vedeli,
da imeti čas za nekega človeka
pomeni več kot denar,
več kot vsa zdravila,
pogosto tudi celo več
kot najboljša operacija?

Ali ste že vedeli,
da to, če znamo nekemu prisluhniti,
poraja prave čudeže,
da se dobrohotnost obrestuje,
da se izkazano zaupanje
stokratno izplača nam samim?

Ali ste že vedeli,
da dejanje velja več kot govorjenje?

Ali ste že vedeli vse to?

Wilhelm Willms

Janko Vehovar

NAŠI ZAKLADI

Nobenaga dvoma seveda ni, da je mladi državi in njenemu gospodarstvu potrebna injekcija svežega kapitala, kakor tudi ni dvoma, da slovenska dežela ima svoje zaklade. Le na novo jih bo treba odkriti. Seveda niso to zakladi zlatih in srebrnih novcev ali drugih kamnov. Zaklad je prostor, kjer živimo, zemlja, ki jo obdelujemo, da nas hrani s svojimi sadovi, lepota narave, ki nas razveseljuje. Zaklad so ceste, ki nas povezujejo in mesta in vasi, v katerih živimo. Zaklad je naša zgodovina in bogastvo kulturne dediščine. Največji zaklad pa je v nas, ljudeh, ki čutimo, da smo Slovenci.

Tudi lipa vseh lip pod Peco skriva svoj zaklad. Sporoča nam s svojo trdoživostjo, da je v teh krajih slovenski rod pognal trdne korenine, ki mu jih stoletni viharji niso mogli izrjavati.

Leon Gostiša

TRENUTEK RESNICE:

Rojstvo je božji dar in smrt - potovanje v večnost, vmes pa pot življenja, po kateri hodiš, se spotikaš, padaš, se dvigaš, plešeš in v obupu jočeš.

Ko prispeš do konca, se ozreš in šele takrat vidiš, kje bi moral iti, da bi lažje hodil.

Samo Bog ve, zakaj tega nisi videl že na začetku poti!...

mati Tereza

SKRB ZA LEP SLOVENSKI JEZIK

In kako je s temi rečmi pri nas v Vipavi? Lahko se pohvalimo. Ob poplavi tujih besed, ki se šopirijo na reklamnih tablah, napisih, izložbah, v naslovih podjetij, lokalov in trgovin imamo v Vipavi za te stvari kar lepa slovenska imena. Tako lahko preberemo nad dvema marketoma napisa CAJNA in KLAS, nad knjigarnami pa ČRTICA, ZVONČEK in NAŠA KNJIGA. Pa še trgovino ZLATA imamo.

Le tako naprej!

Uredila in zbrala Magda Rodman

Leto 1994 je svetovno leto družine. Naj vam ob tej priliki dajem nekaj stavkov v razmišljanje o osnovni celici vsakega naroda.

OTROKOM

Naj bo ta solza
na mojem licu
kot zvezda danica
za zapuščene otroke.

Naj bo ta rana
v mojem srcu
kot vrelec življenja
za vse izgubljene otroke.

Naj bo ta temna noč
v moji mladosti
kot s soncem ožarjeno jutro
za vse trpeče otroke.

Naj bo ta pesem
molitev
za vse rojene
in vse
nikoli rojene otroke.

Katarina Fistrovič

Če pravimo o otrocih, da 'njih je nebeško kraljestvo', velja to nedvoumno ravno glede strahu: otroci nas učijo premagovati strah. Premagujemo ga pa, kolikor ne mislimo nase, marveč skrbimo za druge (Anton Trstenjak).

Bratje in sestre so drug drugemu zavezniki, pomočniki, pripadniki, včasih pa morajo drug drugega prenašati, potrpeti, se prilagoditi in drug z drugim deliti dobrine. Vse to je šola za življenje med ljudmi, ko bodo odrasli (Anica Sečnik).

Vzgojitelji vedno znova poudarjajo resnico, da se otrok uči osnovnega življenjskega zaupanja v materinem naročju in ob očetovi rami; da je družinski čustveni naboj najboljša dota za otrokovo življenje (p. Lojze Bratina).

Vsaka družina je najbolj neprisiljen okvir občestvene vzgoje, naj bo naravne ali nadnaravne. Zato je važno vprašanje, ali to nalogo družine v resnici tudi izvršujejo (Janez Oražem)

Prihodnost našega naroda povsod po svetu se odloča v srcih bodočih očetov in mater. Če na tem področju ljubezen ne bo premagala sebičnih nagnenj, bo naša narodna bodočnost ne le problematična, marveč lahko tudi sila kratka (Marko Kremžar).

Da bi vzgajali za vrednote, je potreben ustrezen posrednik. Prvi in prvenstveni posredniki vrednot so starši, za njima širša družinska skupnost ... Pravega nadomestila za družino ni, zato bi družina morala biti varuhinja ljubezni (Angelca Žerovnik).

* * *

SREČANJE UPOKOJENCEV

Pododbor društva upokojencev v Vipavi je tudi letos priredil novoletno srečanje za svoje člane z Gradišča, Zemoni in Vipave. Prvotno zamisel, da bi srečanje pripravili v Lanthierijevem dvorcu, smo morali opustiti zaradi odpadanja ometa v glavni dvorani. Srečanje smo zato priredili v gostišču Adria, ki pa ima manjše prostore, zato smo morali omejiti udeležbo. Opravičujemo se vsem, ki niso dobili rezervacije. Upamo, da bomo prihodnjič izposlovali večji prostor in na srečanje povabili vse upokojence iz Gornje Vipave, kot je bilo zamišljeno že letos.

Tako se nas je koncem decembra zbralo v gostišču Adria okrog sedemdeset. Čeprav so bile med nami velike starostne razlike, od invalidskega upokojenca s štiridesetimi leti do Franca Ipavca, ki jih ima že 83, smo se lepo ujeli in doživeli lep večer. Ob odlični postrežbi, prijetni glasbi in veselem petju nam je čas še prekmalu minil. Večer je popestril tudi bogat srečolov, ki ga je, letos že drugič, pripravila skupina naših zelo prizadevnih članic. Med nami smo imeli tudi jubilentko, Angelo Dokler, ki je obhajala osemdesetletnico in smo jo počastili s skromnim darilcem.

Marsikateri udeleženec je ob zaključku srečanja dejal, da bi morali imeti več takih srečanj, tudi med letom, saj je to prijetna poživitvev enoličnega vsakdana naših upokojencev. To je še toliko bolj res, ker vipavski upokojenci nimamo svojih klubskih prostorov, kot jih imajo v drugih krajih oz. društvih. Tudi to, pridobitev klubskih prostorov, bo ena izmed bodočih nalog društva.

Ob tej priliki se najlepše zahvaljujemo vsem obrtnikom in podjetjem v naši občini, ki so z velikim razumevanjem materialno podprla našo prireditev.

Janko Vehovar

ŠE O RODBINI LANTHIERI

K članku o rodbini vipavskih graščakov, ki je izšel v 26. številki Vipavskega glasu, želim dodati še nekaj besed o dveh njihovih predstavnikih, ki sta temeljito posegla v življenje naših ljudi.

Lovrenc Lanthieri je živel v 16. stoletju in je kot lastnik trga Vipava sodeloval pri preganjanju protestantov v Vipavi. Takole piše J. V. Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske.

"Ko so šteli 1584, je nadvojvoda spet vžgal ostro streljo zoper luteransko vero na Kranjskem ter poslal gospodu Lovrencu Lanthieriju baronu Schönhausu, lastniku trga in sodstva Vipave, deželno knezjo naredbo s posebnim seznamom nekaterih njegovih podložnikov, pristašev angosburške veroizpovedi, bivajočih v Vipavi, z izrečnim poveljem, naj on sam, gospod Lanthieri, pod kaznijo tisoč ducatov v zlatu te podložnike pokliče predse in jim v imenu nadvojvode kot deželnega kneza naroči, da morajo v štirinajstih dneh s svojega posestva, iz svojih hiš in celo iz vseh dežel njegove svetlosti, če ne zapuste lutrske vere in se ne priznajo k prastari katoliški ter ne prineso o tem njemu, gospodu Lanthieriju, zadovoljivega potrdila, izkaza in dokazila vipavskega vikarja. Da bi poslušno izvršil visoko knezje povelje, je imenovani gospod Lanthieri poklical tiste podložnike, ki jih je bilo šestindvajset, dne 21. marca omenjenega 1584. leta predse v Gorico in jim resno pokazal povelje deželnega kneza. Nato se jih je nekaj malega med njimi obrnilo od evangelijske h katoliški veri, druge pa so po preteku štirinajstih dni, ki so jim bili dovoljeni za premislek, z ženami in otroki izgnali."

Friderik Lanthieri je živel v času političnega in gospodarskega osvobajanja Slovencev in je kot "prosvetljeni" graščak sodeloval pri napredku naših krajev. Leta 1870 je svojo graščino na Slapu z 20 ha kmetijskih zemljišč podaril Kranjski deželi z namenom, da se ustanovi kmetijska šola. tako je l. 1873 začela s poukom prva kmetijska šola na Slovenskem, v kateri je bil učni jezik izključno slovenski.

Janko Vehovar

Z velikim zanimanjem sem prebrala v Vipavskem glasu št. 26 sestavek o Lanthierijih. Zakaj? Ko sem se 1959 leta poročila v Vipavo, mi je soproga mojega danes že pokojnega brata Viktorja znala dosti povedati o njih. Tudi ona je namreč iz Lanthierijeve rodovine, od onih, ki so ostali v severni Italiji.

Moj pokojni brat, ing. Viktor Ružič (1924-1992) je bil med vojno interniran v Italiji. Najprej so ga poslali v srednjo Italijo, v Abruzzo, a ker je bil študent, so ga na prošnjo moje matere premestili v Padovo, kjer je spoznal dekle, Lanthierijevega rodu, doma iz severne Italije. Mati tega dekleta, Gilde Solci, je imela dekliški priimek Lanthieri. Brat se je po končani vojni vrnil domov in čez nekaj let odšel v Italijo po svojo Gildo, ter se leta 1953 z njo poročil.

Gildina mati, Emilia Lanthieri, por. Solci je skupaj s soprogom stanovala v kraju Tirano (provincia Sondrio) tik ob švicarski meji pod Bernino. Nekoč sem to družino tudi obiskala. Stanovali so v ugledni hiši (Italijani ji pravijo palazzo) v simpatičnem majhnem kraju v severni Italiji. Žal tudi severnoitalijanski Lanthieri niso imeli sreče. Edini moški potomec (brat bratove tašče) je umrl v prvi svetovni vojni in je tako tudi severnoitalijanska veja Lanthierijevih izumrla.

Grobnična družina Lanthieri di Paratico se nahaja v Capriolo (Brescia). Na njej je videti grb družine - polmesec s tremi zvezdami. Menda imajo v kraju celo ulico Simeone Paratico. Tašča mojega brata je imela neke dokumente iz 15. stoletja. Bratova tašča je umrla, brat tudi, svakinja sicer potuje večkrat na svoj dom, a ker sicer živi na Reki in je že priletna, mi težko posreduje kaj podatkov.

Moj pokojni brat in moj mož sta nekaj skupaj raziskovala "slovenske" Lanthierijeve, tako je brat zapisal, da je Ivan Lanthieri bil sodnik v Ljubljani 1503 in nato župan 1504. Tudi Anton Lanthieri je bil župan v letih 1516 in 1517 in še kasneje v letih 1523-24, a kasneje ju Valvasor ne omenja več. Kar zadeva priimek Lanthieri, mi je brat razložil, da je najbrž nemškega izvora: Landherr - deželni gospod.

Katrina Fisterovič

Nada Kostanjevic

PLEVE IN DROBTINE

Danes jih ne bo dosti. Naš simpatični "glavni trg" se ponaša kar z dobro gostinsko ponudbo: Adria, Bar, če hočete tudi Pizzeria, "Krhnečka", slaščičarna, pa še bife v marketu ni daleč. Ne vem potem, zakaj bi na vratih že zdavnaj zaprte gostilne v Lanthierijevi graščini moral še vedno viseti urnik! Mulci stržejo in odvijejo prav vsa potrebna in nujna obvestila, da bi pa odvili tablico z urnikom z nekdanjega Partizana jim ne pride na misel.

Mnogo velikih, praznih zgradb straši po Vipavi: stara šola, Lanthierijeva graščina, del nekdanjega združnega doma, a vendar se oddelek Lavričeve knjižnice stiska v neprimernih prostorih. Kako potrebna je ta knjižnica našem kraju, se vidi po obisku. Ne le šolarji, tudi odrasli radi sežejo po dobri knjigi, saj denarja nimamo vsi, da bi si prav vse knjige privoščili, raje si jih sposojamo. Najemna pogodba poteče knjižnici v juniju. Kam naj gre potem? Saj se je selila že neštetokrat. Matična knjižnica v Ajdovščini je končno dobila lepe nove prostore. Sedaj je čas, da tudi vipavski oddelek malo bolje zadiha in nadaljuje svoje kulturno poslanstvo.

Morda pa bi se v vseh teh praznih prostorih našel tudi prostor, kjer se bi mladina shajala - danes jim ostane le kavarna in gostišča. No, sedaj gremo v pomlad in če bo vreme, bo tudi stadion in igrišče ob šoli oživelo, a pozimi bi bilo le prav, da bi mladina imela svoj prostor za pametno in nekoliko nadzorovano razvedrilo.

Za konec še zavrtimo staro lajno! Moj ljubi Avtopromet, kedaj boš naštimal tak vozni red, da ga bomo tudi stari lahko brali. Če ne, predlagam drugo rešitev: nesite v Bar k Perhavcu vsa stara in odslužena očala, pa naj jih tam izposojajo onim, ki na vozni red ne vidijo. Zvečer pa naj posodijo še baterijo, da si bomo svetili, ko bomo brali!

Nada Kostanjevic

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
NOVEMBER	180.7 l/m ² dežja, 19. in 20. močna burja s snegom, 22.11. 7 cm snežne odeje, 23. in 24. poledica, 29. zelo malo snega	152.6 l/m ² dežja, 35 cm snega, min. temp. -11.5°C, max. 10.5°C
DECEMBER	185 l/m ² dežja, 10 krat slana, 3 krat grmenje, nevihta	166.9 l/m ² dežja, snega 45 cm, min. temp. -9°C, max. 7.6°C
JANUAR	134 l/m ² dežja, 7 krat slana, 1 krat poledica	147.4 l/m ² dežja, 6 cm snega, min. temp. -6°C, max. 10°C, nekaj megle
FEBRUAR	63 l/m ² dežja, 2 krat snežilo, a je burja sneg sproti odnašala, 14.2. zaprta cesta do Gorice zaradi burje, 19.2. le za kamione	75.7 l/m ² dežja, nič snega, min. temp. -14°C, max. 6°C, dosti megle

ELEKTROTRGOVINA

Z NADOMESTNIMI DELI

Cenjene kupce obveščamo, da smo odprli novo elektrotrgovino v Vipavi Na Produ 11. Skušali bomo zapolniti praznino v ponudbi nadomestnih delov za gospodinjske aparate, električno ročno orodje, male gospodinjske aparate, grelne naprave, gorilce za centralno ogrevanje.

Če trenutno nimamo na zalogi, vam bomo v najkrajšem možnem času skušali nadomestni del nabaviti.

Če si torej znate sami popraviti svoj aparat ali stroj, boste pri nas dobili nadomestni del zanj, če pa si ne znate sami, vam v naši delavnici oziroma s popravilom na domu nudimo servisne usluge.

ELEKTROMEHANIKA

Popravila pralnih in pomivalnih strojev, štedilnikov, termoakumulacijskih peči, kaloriferjev, mlinčkov za kavo, mikserjev, multipraktikov, sesalcev, fenov, bojlerjev, likalnikov, previjanje elektromotorjev in rotorjev vseh vrst ter popravila drugih električnih naprav.

Vabimo vas torej, da nas obiščete. Skušali bomo izpolniti vaše želje.

ELEKTROMEHANIKA IN ELEKTROTRGOVINA

KALC JOŽE, Na Produ 11, Vipava

Vam ob bližajočih se praznikih nudi veliko izbiro

- daril za krst, prvo sveto obhajilo, birmo in za druge priložnosti
- križev, kipov, albumov, krstnih in drugih sveč, vizitk za različne priložnosti
- verske literature
- šolskih in pisarniških potrebščin

Priporočamo se za obisk in obenem želimo

Vesele Velikonočne praznike

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 10.12.1993 DO 10.3.1994:

Anton Cizara	Gradnikove brigade 13	2.000 sit
Francka Ferjančič	Na Hribu 20	1.500 sit
Jožef Jaklič	Bevkova 15	5.000 sit
Božidar Kalc	Na produ 11	1.000 sit
Jože Kalc	Na produ 11	5.000 sit
Pavla Krapež	Milana Bajca 7	1.000 sit
Alenka Lavrenčič	Vojana Reharja 1	1.500 sit
Ruth Markič	Nova Gorica	1.000 sit
Ivanka Mohorčič	Vojana Reharja 11	1.000 sit
Neimenovana		1.000 sit
Marica Princes	Na Hribu 2	500 sit
Sonja Pušnar	Laurinova 1	1.000 sit
Ivan Rodman	Milana Bajca	2.000 sit
Anica Rondič	Slap 4	1.000 sit
Sonja Tomažič	Gradnikove brigade 22	5.000 sit
Angela Trampuž	Laurinova 11	1.000 sit
Marjetka in Leopold Tratnik	Beblerjeva 37	2.000 sit
Alojzij Turk	Vojkova 20	5.000 sit
Angel Vidmar	Vinarska 2	2.000 sit

	SKUPAJ:	39.500 sit

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 1994
520 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic,
Cijan Štoka, Peter Vrčon, Franc Cerovšek, Ivan Princes, Mirjam Graovac
in Marija Ceket - lektorica.

Naslovno stran je pripravil Branko Tomažič

Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina

